

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 58.

Lördagen den 18 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 443, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 445, angående tillfällig löneroglering för tjänstemän vid postsparbanken; och

nr 440, angående löneroglering för skogvaktarna vid universitetet i Uppsala; samt

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 442, med förslag till dels lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i förordningen den 21 mars 1862 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd, dels lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer, dels ock lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm.

§ 2.

Vidare föredrogs herr *Bogrens* vid kammarens nästföregående sammanträde väckta, men då bordlagda motion, nr 455, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 356, angående överflyttande av underofficerskorpraler i 1:a lönegraden vid flottan och kustartilleriet till en ny lägre underofficersgrad m. m.; och begärdes ordet därvid av

Ang. återkallande av en motion.

Herr *Bogren*, som yttrade: Herr talman! Som min uppmärksamhet blivit fäst på, att denna motion väckts, sedan motionstiden redan var utgången, ber jag att få återtaga den.

Denna anhållan bifölls av kammaren.

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 58.

Härpå föredrogos var efter annan övriga på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till bankoutskottet motionen nr 456, av herr *Larsson* i Västerås; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 457, av herrar *Lovén* och *Bäcklund*;

nr 458, av herr *Andersson* i Stockholm;

nr 459, av herr *Bäcklund m. fl.* och

nr 460, av herrar *Anderson* i Råstock och *Jansson* i Edsbäcken.

§ 3.

Härefter föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 42 och 43, bankoutskottets memorial nr 61, jordbruksutskottets utlåtanden nr 95 och 96 samt 100—106 ävensom andra särskilda utskottets memorial nr 6.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Ang. lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag.

Till avgörande förelåg härpå jordbruksutskottets utlåtande, nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag ävensom fem i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 5 april 1918 avlåten till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 231, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogat förslag till lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehaft fem i ämnet väckta motioner, nämligen

nr 371 i andra kammaren, vari herr *Bergström* i Bäckland hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta följande tillägg till Kungl. Maj:ts förslag:

»§ 9.

Utan hinder av bestämmelserna i § 1 härovan angående vederbörande landstings hörande äger Kungl. Maj:ts befallningshavande på

framställning av hushållningssällskapets förvaltningsutskott förordna om denna lags tillämpning under år 1918»:

375 i andra kammaren av herr *Anderson* i Knapasjö, som yrkat avslag å propositionen;

nr 381 i andra kammaren, vari herr *Norman m. fl.* begärt sådan ändring i föreliggande lagförslag, att ägare eller innehavare av lingsonbärande mark skulle vara oförhindrad att å denna mark plocka för egen förbrukning avsedda lingson före den dag, som eljest kungjordes som tillåten för lingsonplockning; samt

de två likalydande motionerna nr 160 i första kammaren av herr *von Essen* och nr 385 i andra kammaren av herr *Olofsson*, vari föreslagits, att Kungl. Maj:ts befallningshavande, på framställning av hushållningssällskap och landsting, skulle kunna förordna, att plockning av lingson inom hushållningssällskapets område eller viss del därav eller å viss slags mark icke finge äga rum före dag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande bleve bestämd.

Utskottet hemställde

1) att riksdagen måtte, under förklarande att förevarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, för sin del antaga följande

Lag

om förbud mot plockning av lingson före viss dag.

1 §.

Därest förhållandena inom något hushållningssällskaps område sådant påkalla till förhindrande av att lingson plockas, innan de uppnått lämplig mognad äger Kungl. Maj:ts befallningshavande, på framställning av hushållningssällskapet och vederbörande landsting, förordna, att plockning av lingson inom hushållningssällskapets område eller viss del därav icke må äga rum före dag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande varder bestämd.

2 §.

Har förordnande, varom i 1 § sägs, meddelats, skall Kungl. Maj:ts befallningshavande årligen, efter hörande av hushållningssällskapets förvaltningsutskott, bestämma viss dag, intill vilken det i förordnandet innefattade förbudet skall gälla.

Allteftersom omständigheterna därtill föranleda, bör dagen bestämmas olika för olika delar av det område, som med förordnandet avses.

Bestämmelse, som i denna paragraf avses, skall träda i tillämpning utan hinder av anförda besvär.

*Ang. lag om
förbud mot
plockning av
lingson före
viss dag.*
(Forts.)

Ang. lag om
förbud mot
plockning av
lingon före
viss dag.
(Forts.)

3 §.

Plockar någon lingon å förbjuden tid, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor och have tillika förbrutit de plockade lingonen eller gälde, där de ej längre äro i hans besittning, deras värde.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse, varom i denna paragraf sägs, fortsätter densamma, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till särskilt ansvar.

4 §.

För förseelse, som begås av barn under femton år, svare fader, målsman eller husbonde, därest förseelsen skett med hans vetskap och ej visas kan, att han gjort vad på honom ankommit för att förekomma densamma.

5 §.

Förseelse, varom i denna lag sägs, åtalas av allmän åklagare, som jämväl har att verkställa beslag å vara, som anses jämlikt 3 § förbruten.

6 §.

Beslagtagna vara må, utan avvaktan å domstols beslut i målet, försäljas å offentlig auktion eller därest den beslagtagna varan är av obetydligt värde under hand; börande köpeskillingen, intill dess laga kraft vunnet utslag meddelats, nedsättas hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet.

7 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, så ock behållna försäljningssumman för förbruten vara samt värdet av vara, som ej kunnat tillrättaskaffas, tillfalle kronan.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

8 §.

Bestämmelse, som meddelas jämlikt 2 §, skall, tillika med erinran om påföljden för förseelse däremot, genom Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg på statsverkets bekostnad införas i länskungörelserna och i en eller flera tidningar inom orten samt anslås på lämpliga ställen inom det område, bestämmelsen avser.

Sådan bestämmelse skall jämväl meddelas Kungl. Maj:ts befallningshavande i angränsande län för att, i den mån anledning därtill förekommer, där offentliggöras på sätt nyss är sagt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 augusti 1918.

2) att herr Bergströms i Bäckland motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3) att herr Andersons i Knapasjö motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4) att herr Normans m. fl. motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

5) att herr von Essens och herr Olofssons motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr Nilsson i Landeryd, som ansett, att i lagförslaget i fråga bort införas en paragraf 9 av följande lydelse:

9 §.

Utan hinder av förordnande, varom i 1 § sägs äge markinnehavare att å sin mark när som helst tillgodogöra sig där växande lingen för egen hushållsbrukning; samt

av herrar Sjöblom och Johansson i Uppmälby, friherre Silverschiöld och friherre Hermelin samt herrar Olsson i Kullenbergstorp och Anderson i Knapasjö.

Sedan utskottets hemställen i punkten 1) föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Anderson i Knapasjö, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som kammaren torde finna, har vid detta utskottsutlåtande fogats en blank reservation av sex av utskottets ledamöter, och i detta sällskap befinner jag mig också. Reservationen syftar på — åtminstone för mitt vidkommande — ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition, således ett tillstyrkande av den i ämnet av mig väckta motionen. Jag förmodar, att även övriga reseranter syfta till detta. Det torde därför tillåtas mig att här med några ord motivera skälen för avslagsyrkandet.

Förra årets riksdag beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte utreda, om och i vad mån bestämmelser kunde utfärdas mot att lingen plockas före viss dag eller innan de äro mogna eller någonting i den vägen. Beslutet här i kammaren fattades på grund av ett tillstyrkande tillfälligt utskottsutlåtande, och jag får verkligen erkänna, att jag knappast trodde, att kammaren skulle komma att fatta beslut i sådant avseende. Så skedde emellertid, och kammarens beslut gick då till medkammaren. Jag var alldeles övertygad om att första kammaren sin vana trogen skulle då som eljest gå på avslag och följa utskottets hemställen att, som det brukar formuleras, kammaren icke måtte biträda andra kammarens beslut. Men i detta fall biträdde verkligen första kammaren andra kammarens beslut. Och en skrivelse kom till stånd.

Ang. lag om förbud mot plockning av lingen före viss dag.
(Forts.)

Ang. lag om
förbud mot
plockning av
lingon före
miss dag.

(Forts.)

Nu har Kungl. Maj:t haft denna skrivelse ute på remiss hos vederbörande Konungens befallningshavande inom riket och hos hushållningssällskapens förvaltningsutskott. Dessa myndigheter äro emellertid icke alls eniga om att något behöver göras eller vad som behöver göras i denna sak. Vi finna, att ett stort kaos är rådande. En del anse att någonting behöver göras, andra att ingenting behöver göras, men alla stå frågande och undrande, vad som *kan* göras i en sådan fråga som denna. Fyra Konungens befallningshavande och åtskilliga hushållningssällskap ha ställt sig alldeles avrådande och påstå, att icke behov föreligger av några lagbestämmelser mot plockning av lingon före viss dag. Jag vill, i det stora hela åtminstone, ställa mig på samma standpunkt. Finns det verkligen något större behov av en lag i detta avseende, som riksdagen och särskilt denna kammare förlidet år ville låta påskina? Det påstås, att lingonen i stor utsträckning plockas vita och t. o. m. gröna, d. v. s. innan de äro mogna. Är verkligen så förhållandet? Att det sker delvis, kan jag icke annat än erkänna, men jag frågar herrarne: har herrarne sett ute i handeln några gröna eller vita lingon saluhållas? Jag tror icke det är så farligt med denna sak som man vill låta påskina.

Nu är det så, att om man skall exportera lingon till Tyskland eller över huvud taget frakta dem lång väg på järnväg, så är det absolut nödvändigt, att lingonen plockas på ett ganska tidigt stadium. Det går icke att plocka lingonen mogna eller övermogna, om man skall frakta dem lång väg. Ty då är, då lingonen komma fram till bestämmelseorten, endast skinnen kvar, och saften är bortrunnen. Utan de måste plockas ganska tidigt, så att en eftermognad kommer till stånd. Jag tror som sagt, att behovet av lagbestämmelser icke är så stort, som man här förlidet år ville låta påskina.

Men så är det en annan sak. Går det verkligen att upprätthålla en lagbestämmelse i det här avseendet? Kan man verkligen tro, att folk där ute i bygderna skola kunna respektera en lag, som säger, att en person icke får plocka lingon på sin egen mark då han själv anser dem vara mogna? Sex Konungens befallningshavande och fyra hushållningssällskap ha ansett, att det icke går att upprätthålla lagbestämmelser i det avseendet. Och det är nog så. Tror kammaren verkligen, att det skall vara möjligt? Där borta i skogsbygden går den gamle mannen och den gamla gumman, som har en liten jordlapp, och ser på sina lingon och vill plocka dem, när de bli lagom mogna. Så kommer man och säger till dem: riksdagen har beslutat, att Konungens befallningshavande skall säga ifrån, när du får plocka dina lingon på dina ägor. Kan man verkligen tro, att det går att övertyga den gamle enfaldige mannen och gumman där borta om att riksdagen befattar sig med sådant och säger, att Konungens befallningshavande skall besluta om och när lingonen få börja plockas? Det går helt visst icke, utan en avsevärd del av vårt folk, som kan komma åt att plocka lingon, kommer att göra det i alla fall och bli lagbrytare. När riksdagen beslutar lagar, som icke kunna gå in i det allmänna folkmedvetandet, så blir det att främja lagbrott och skapa lagbrytare. Däremot få de verkligen laglydiga samhällsmedlemmar-

na inga lingon. De vänta med att plocka, därför att de skola lyda lagbestämmelserna, och så bli de utan lingon.

Ang. lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag.
(Forts.)

Jag kan icke finna, att det går att upprätthålla en sådan här lag. Det skulle naturligtvis bli ett ofantligt spionerisystem i så fall. Och det komme att bli ganska kostbart, om man över allt i Sveriges skogsmarker skulle ha ett så utvecklat och utbrett spionerisystem, som erfordras för att upprätthålla en lag av denna beskaffenhet. Jag är övertygad om att det icke skulle kunna gå.

Om jag hade kunnat gå med på herr Nilssons i Landeryd reservation, nämligen att en paragraf skulle införas som säger, att utan hinder av detta förordnande skulle markinnehavare å sin egen mark när som helst få tillgodogöra sig där växande lingon, så skulle jag icke ha reserverat mig mot utskottsutlåtandet utan gått med på lagens antagande. Men nu har ju riksdagen den 26 april 1913 skrivit till Kungl. Maj:t och anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och i vilken omfattning ägare och innehavare av jord måtte kunna beredas skydd mot tillägnande av å deras mark växande vilda bär, samt därefter för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet. Vi veta egentligen icke i denna dag, vem som är ägare till skogsbären. Å ena sidan säger man, att markägaren äger skogsbären, och jag vill även hålla för troligt att så är. Men det finns icke någon lagbestämmelse som bestämt säger, huruvida markägaren äger skogsbären eller icke. Andra påstå, att skogsbären äro allmänhetens egendom. När denna utredning kommer fram, så skulle man ju få veta och få bestämt, vem som verkligen äger skogsbären. Låt oss då vänta med lagstiftning i detta ärende, tills vi få veta det. Är det så, att markägaren äger lingonen, då är det klart, att han också får bestämmanderätt härvidlag, så att han kan själv plocka bären och även upplåta åt annan att plocka dem, om han så anser lämpligt. Skulle det bli så, att allmänheten äger lingonen, så kan jag icke se annat än att det också då får bli lagbestämmelser i detta avseende, t. ex. att det är en kommunal angelägenhet, så att kommunen äger bestämma rörande tid och sätt för allmänhetens lingonplockning o. s. v.

Emellertid är det frågor, som icke nu ligga före, utan det blir framtida spörsmål. Men jag anser, att man då icke heller i dag bör trycka på äganderätten vare sig till förmån för jordägaren eller någon annan utan låta det vara, tills den frågan kommer före, och att vi således böra vänta tills dess med att lagstifta i detta ärende.

Med anledning av detta ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts proposition.

Häruti instämde herr *Jansson* i Edsbäcken.

Vidare anförde:

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Såsom framgår av departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet framlade lag-

Ang. lag om
förbud mot
plockning av
lingon före
viss dag.
(Forts.)

beredningen redan 1909 förslag till ny jordabalk, som även innefattade rätten till vilda bär. Detta förslag innebar i det avseendet, att markägaren skulle ha rätt att fridlysa sina bär på tomtplats och trädgård samt på ett avstånd därifrån av 300 meter. Var och en som känner förhållandena på landsbygden vet, att ett sådant stadgande vore synnerligen opraktiskt. Det har också visat sig, att i de yttranden, som myndigheterna avgivit med anledning av detta lagförslag, har lagförslaget fått den allra skarpaste kritik. Och det är självklart, att någonting annat måste åstadkommas på det området.

1913 väcktes motioner i andra kammaren dels om förbud för annan än markägaren att plocka bär och dels om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning rörande rätten till vilda bär. Med anledning av dessa motioner avläts en riksdagsskrivelse, i vilken anhölls, »att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning ägare och innehavare av jord måtte kunna beredas skydd mot tillägnande av å deras mark växande vilda bär, samt därefter för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet». Denna utredning antager jag är igångsatt, och den rör ju äganderätten. Men under den tid, som nu gått sedan denna riksdagsskrivelse beslöts, har det visat sig, att oeffterättighetstillståndet på detta område ökats mer och mer. Det har gått ända därhän, att markägaren själv rent av hotats till liv och lem på sin egen jord, när han varit ute där och velat plocka bär. Och det finns exempel på, att t. o. m. markägare blivit fränstulen bär, som plockats och stått i kärl i skogen, under den tid han varit borta från dem och plockat bär. Det är ju ett oeffterättighetstillstånd, som är olidligt, och det är naturligtvis dylikt som varit orsaken till den motion, som väcktes i andra kammaren i föl och som föranledde riksdagens skrivelse om lagstiftning mot rätt att plocka lingon före viss dag. Denna ävlan om att få bären har gjort, att alla vilja vara först, och därigenom har det också urartat därhän, att man plockar bären halvmogna och halvväxta.

Nu kan man ju resonera som så, att det kunde stiftas en lag som säger, att man har icke rätt att sälja omogna bär. Men genom lagring en tid framåt av omogna bär få de utseende av att vara mogna, och därigenom får man ingen möjlighet, att kontrollera, huruvida bären voro mogna, när de plockades, eller ej. En sådan bestämmelse skulle således vara helt och hållet ineffektiv, och det är icke gärna möjligt, att den kan på allvar upptagas till prövning.

För min del har jag således den uppfattningen, att en lagstiftning är nödvändig. Men jag tycker det är orimligt att sträcka en sådan lagstiftning ända därhän, att markägaren skulle vara helt och hållet förbjuden att plocka för eget hushållsbehov före en viss dag. Det är nämligen så i de trakter av landet, där havre odlas och lingon växa, att havren mognar samtidigt med lingonen. Det är den erfarenhet, som jag gjort under alla år. Och det finnes ingen möjlighet för jordägaren att oberoende av annat välja tid för plockningen. Om vi tänka oss, att Konungens befallningshavande fastställt en viss dag, när bären skola få plockas, så kan det hända, att just

den dagen behöver jordägaren vara i skördearbete med allt sitt hushållsfolk, och när ett par tre dagar har gått och han skall ut och tillgodogöra sig sitt hushållsbehov av lingon, så äro de försvunna. Och därigenom går han miste om en rätt, som andra kunna tillgodogöra sig.

Ang. lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag.
(Forts.)

Nu kan man påstå, att en sådan bestämmelse som jag föreslagit i min reservation om rätt för jordägare att oavsett lagen plocka lingon vilken tid som helst skulle innebära, att jordägarna ge sig ut och rovplocka även de före den dag, när bären äro mogna, och att även de kunna lagra dem för att förälja dem efter den lovliga tidens ingång. För min del tror jag, att det kommer att bli mycket sällsynt, att sådant inträffar. Jordägarna kunna välja en trakt av skogen, där bären mogna något tidigare. Det kan icke anses praktiskt eller klokt, att tiden för rätten att plocka bären sättes så tidigt, att bären icke äro mogna, ty då förlorar man, vad man vill vinna genom denna lagstiftning. Fridlysningstiden måste sluta så sent, att bären verkligen äro mogna. Om jordägaren då en eller annan dag dessförinnan tillgodoser sitt husbehov, så tror jag icke, att detta skulle medföra någon ekonomisk eller praktisk olägenhet. Denna tanke har också framkastats från vissa håll av de Konungens befallningshavande, som avgivit yttrande i anledning av detta lagförslag, och departementschefen har också nämnt ett ord därom, då han säger, att det skulle försvåra kontrollen, om en sådan bestämmelse genomfördes. För min del tror jag icke, att det skulle försvåra kontrollen, därför att det är alldeles givet, att kontrollen kommer att bli ganska stark i alla fall från de personers sida som framdeles vilja plocka bär. Den ena kommer att kontrollera den andra, enär intresset är så stort i bygderna att få del av lingonen.

Herr Anderson i Knapasjö framhöll i sitt anförande nyss, att i händelse denna lagstiftning blir genomförd, kommer den lojala och laglydiga befolkningen icke att få del av bären, medan den illojala befolkningen kommer att plocka dem. Ja, det skulle vara möjligt, om icke det intresse, som jag nyss nämnde, förefunnnes i bygderna, att den ene såväl som den andre skall få del av bärskörden. Jag är övertygad om att, i fall en eller annan plockar å förbjuden tid, kommer den allmänna opinionen att vara så enstämmigt emot denne, att man kommer att göra allt för att få honom ådömd straff för en sådan förseelse. Han kommer icke att undgå böter för detta. Jag tror, att denna kontroll från allmänhetens sida även kommer att hänga över jordbrukarna, så att, icke heller från deras sida någon för tidig plockning kommer i fråga.

Utskottsmajoriteten har icke haft annat skäl att motsätta sig mitt yrkande, än att rätten att plocka vilda bär bör vara jämställd med rätten till jakt och fiske. Den dag då jordägaren får samma rätt till bären som till jakt och fiske, sedan fridlysningstiden är slut, skall jag mycket gärna vara med om att stifta en lag som innehåller, att icke heller jordägaren får plocka bär förrän på viss dag. Jordägaren har ju oinskränkt lagstadgad rätt till jakt och fiske på sin mark efter fridlysningstidens utgång, men i fråga om bären fin-

Ang. lag om
förbud mot
plockning av
lingon före
viss dag.
(Ports.)

nes ingen lagstiftning på området. Bären äro fågelfria, och vem som helst kan tillgodogöra sig bär på annans mark. Därför kan man icke jämställa rätten till jakt och fiske med rätten till bärplockning. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändringen, att till lagförslaget fogas en § 9 av den lydelse som jag i min reservation föreslagit.

I detta yttrande instämde herrar *Svensson* i Kompersmålå, *Räf. Jonsson* i Hökhult, *Olofsson, Ryberg, Larsson* i Ängebäck och *Bergström* i Bäckland.

Herr *Wikström*: Herr talman! Jag skall icke upptaga tiden med att upprepa alla de skäl som när frågan förra året debatterades, anfördes till förmån för en lagstiftning av detta slag, men när herr *Anderson* i Knapasjö uttalade sitt tvivel om en sådan lagstiftning någonstädes vore nödvändig, ber jag att få betyga, att så är åtminstone förhållandet för min hemtrakts vidkommande. Det är en av Sveriges rikaste lingonorter, från vilken en stor lingonexport äger rum, och förhållandena ha under de gångna åren där utvecklats sig på ett sådant sätt, att från alla parter, från plockare, säljare och köpare, hava framställts starka krav på just en sådan lagstiftning, som skulle förhindra rovplockning, vilken nu bedrives i sådan omfattning, att det knappast hinner bli några mogna lingon där.

Nu tror jag, att det kan vara riktigt, som herr *Anderson* i Knapasjö sade, att för hans hemtrakt och för hans landsdel icke något behov av en sådan lagstiftning gjort sig gällande. Men jag tycker, att detta icke bör utgöra något skäl för herrarna att motsätta sig den föreslagna lagen i alla fall, ty i de län, där icke något sådant behov föreligger, kommer icke lagen att bli tillämpad. Jag förutsätter nämligen som självklart, att det skall kunna visa sig vara ett tämligen starkt behov av en sådan lag, för att både hushållningssällskapen och landstingen skola begära lagens tillämpning inom sitt område. I fall dessa två korporationer begära det, är det ett tämligen säkert bevis på att lagstiftning där behövs. Från Västerbotten har framförts starka och energiska krav på att få en sådan lagstiftning, och jag kan betyga, att den verkligen är behövlig där. Även om den icke skulle vara behövlig i något annat län i Sverige, så kan jag icke finna, att detta bör föranleda herrarna att förhindra oss från att få denna lag, då herrarna i alla fall i sina län icke behöva tillämpa den.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, men jag vill samtidigt säga, att jag för min del icke har något särskilt emot, om herr *Nilssons* i Landeryd reservation skulle gå igenom, ehuru jag fruktar, att det i någon mån komme att försvåra kontrollen över lagens efterlevnad.

Herr *Nilsson* i Tånga: Herr talman! Jag är delvis förekommen av den siste talaren. Han visade ju, att någon fara av att antaga denna lag icke föreligger då innan lagen skall träda i funktion, det

skall vara konstaterat, att missförhållanden föreligga, genom framställningar som göras från Konungens befallningshavande, hushållningssällskapen eller landstingen.

Den förste talaren, herr Anderson i Knapasjö, ville bagatellisera lagen, men det är dock i alla fall så, att riksdagen har skrivit och begärt, visserligen icke direkt begärt en lagstiftning, men i alla fall begärt, att det skall utredas, om och huruvida en lagstiftning på detta område är möjlig, och då har riksdagen, även om den icke intagit en bestämd ståndpunkt, dock därmed ansett, att här är ett missförhållande, som på ett eller annat sätt bör avhjälpas. Konungens befallningshavande och andra myndigheter, som yttrat sig, ha visserligen varit tveksamma om *huru* missförhållandena skola kunna avhjälpas och hur lagen skall formuleras, men principiellt ha de icke alls varit tveksamma utan tvärtom ansett, att här är ett missförhållande som bör avhjälpas. När riksdagen således förut ställt sig på denna ståndpunkt och de myndigheter, som haft att yttra sig över riksdagens skrivelse principiellt tillstyrkt en sådan lagstiftning, vore det märkvärdigt, om riksdagen nu skulle gå på avslag.

Jag kan mycket väl förstå herr Anderson i Knapasjö, när han ställer sig på avslagslinjen, men däremot är det mig komplett omöjligt att förstå den ståndpunkt som herr Nilsson i Landeryd intager. Han vill nämligen ha en undantagsställning för jordägarna. Syftemålet med denna lag är ju att förekomma, att lingen plockas omogna, d. v. s. med andra ord att förekomma en ren nationalekonomisk skada och förlust, men herr Nilsson i Landeryd vill undantaga alla jordägare inom riket från skyldighet att medverka till att en sådan skada förekommes. För övrigt har frågan om jordäganderätten eller rätten till de vilda bären nu icke alls med den föreliggande frågan att göra. Men skulle riksdagen gå på den linje, som herr Nilsson i Landeryd är inne på, och medgiva jordägarna en undantagsställning, då tager riksdagen principiellt ståndpunkt i äganderättsfrågan, något som riksdagen hittills icke vågat sig på.

Då det således bestämt har konstaterats, att missförhållanden i mycket stor utsträckning förekomma, att det är en rent nationalekonomisk förlust, som åstadkommes därigenom, att lingen i mycket stor utsträckning plockas omogna, riksdagen har begärt en utredning i saken och myndigheterna tillstyrkt en lagstiftning, kan jag för min del således icke finna, att något rimligt skäl föreligger för riksdagen att nu avslå det föreliggande lagförslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Då jag undertecknat en av de motioner, som här av jordbruksutskottet avstyrkts, och för övrigt står i den ställningen till denna fråga, att jag icke kan anses partisk, vid det förhållandet att jag icke äger någon mark, där det finnes sådana bär, som det här är fråga om, så vill jag yttra några ord.

Det är egentligen ett ganska egendomligt utlåtande, som jordbruksutskottet har kommit med i denna fråga, när det motiverar

Ang. lag om förbud mot plockning av lingen före viss dag.

(Forts.)

*Ang. lag om
förbud mot
plockning av
lingon före
viss dag.*
(Forts.)

sitt avslag på den framställning, som gjorts i den motion jag varit med om att underteckna, med att det icke finnes något egentligt skäl till att markägaren i detta fall skall ställas i annan ställning, än när det gäller lag om bestämd tid för jakt och fiske. Det är väl en väsentlig skillnad i alla fall, ty i denna fråga är icke fastslaget, att markägaren har mera rättighet än andra till dessa bär, om man också kan säga, att praxis varit sådan, att markägaren har ansetts ha rätt till bären. Men ifråga om jakt och fiske har markägaren fullkomlig rätt över sin mark. Utskottet är alltså härvidlag ej riktigt konsekvent.

Ser man åter på vad följden skulle bli av denna lags antagande, så skulle naturligtvis det praktiska resultatet bli sådant, att markägaren ofta skulle bli utan bär, ty i många fall kommer det väl i praktiken att tillgå på samma sätt som förut, såsom det också framhölls i debatten 1913, att markägarna rent av bli bortkörda från sina marker och således icke kunna få något med av bären. Det hade väl varit rimligt, att den begäran, som framställdes i herr Nilssons i Landeryd reservation, hade i någon mån beaktats av utskottet. Det skulle säkerligen icke medföra någon skada vare sig national-ekonomiskt eller på annat sätt, att markägaren finge för eget behov något av de bär, som finnas på hans mark. Årligt talat borde väl alla inse, att just markägaren, som skattar för sin jord och som bör anses närmast äga rätt till det som växer därå, skall ha denna företrädesrätt att få plocka för eget behov. Det finnes i lagutskottets utlåtande år 1913 ett uttalande av en sådan man som herr Lindhagen, vilket ger stöd för den åsikten. Han säger i sin reservation till detta utlåtande: »Å andra sidan kunna småbrukarna med lika fog göra gällande, att de i sin strävsamma kamp för tillvaron böra äga företrädesrätt även till de lingon, som växa på deras mark.» Så fortsätter han: »I allmänhet skulle man dessutom kunna säga, att invånarna i städer och stadsliknande samhällen böra räknas till sådana främmande personer, som med fog kunna avvisas från landsbygdens bärmarker, i de fall att eljest i följd av konkurrenstridigheter och ovilja framkallas å ömse sidor.» Det är detta som blir följden, om det skulle bestämmas en viss dag för bärplockningens början. Man kan obestriddligen icke helt säga nej till detta lagförslag, därför att allmänheten har visat sig icke förstå att vänta, till dess rätta tiden för bärplockningen är inne, men icke plockar markägaren tidigare, än att han anser, att han har nytta av sina lingon. Således vore det väl full rättvisa i att låta denna bestämmelse komma med i lagtexten, så att markägaren verkligen finge plocka för sitt eget behov, såsom det i motionen och Nilssons reservation föreslagits. Det är väl den rimligaste begäran man kan framställa, att riksdagen så mycket aktar på jordbrukarnas intressen, att man verkligen medger dem denna rätt framför andra.

Här skulle kunna framläggas åtskilliga andra bevis för riktigheten av denna ståndpunkt, och nästan samtliga hushållningssällskap hava ansett, att denna rätt bör tillerkännas markägarna. Örebro läns hushållningssällskap t. ex. har till och med sagt, att den enda

riktiga vägen vore, att markägarna linge bestämma över tiden för bärplockningen, och det ligger nog en sanning i detta. Det blir nog svart för vederbörande myndigheter att bestämma den rätta tiden, då plockningen bör få äga rum, men som förhållandena utvecklats sig, kan det möjligen vara nödvändigt, att den allmänna bärplockningen blir utsatt till någon viss dag, lämpad efter ortens förhållanden, och därför hava vi icke gått emot detta förslag i den motion jag varit med om att underteckna. Men vi yrka bestämt på att det måtte göras ett undantag för markägarna, så att de för sitt behov skola kunna njuta av det, som växer på deras mark.

Med dessa korta erinringar till protokollet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Nilssons i Landeryd reservation.

Herr *Månsson* i Backa instämde häruti.

Herr statsrådet *Petrén*: Jag ber att med anledning av herr jordbruksministerns frånvaro få yttra några ord med avseende å de uttalanden, som äro gjorda under debatten.

Den förste talaren berörde frågan om tillkomsten av riksdagskrivelsen i ämnet. Jag skall be att i några avseenden få komplettera de uppgifter, han därvidlag lämnade. I skrivelse den 4 maj förra året, hemställde riksdagen, att det lagförslag i förevarande ämne, som då begärdes, måtte utarbetas så fort, att det om möjligt kunde komma in redan till samma års riksdag. Detta visar, att man i fjol inom riksdagen fäste ej ringa vikt vid att reglerande bestämmelser å området komme till stånd. Jag skall vidare be få erinra om att denna riksdagsskrivelse icke innefattade endast en allmän hemställan om undersökning, i vad mån man kunde reglera hithörande förhållanden, utan man drog i motiveringen upp detaljerade riktlinjer för den tilltänka regleringen. Vidare skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på att inom denna kammare var det icke större minoritet emot riksdagsskrivelsen än 37 röster samt att inom första kammaren hemställan om skrivelsens avlatande ej mötte någon gensaga.

Nu är det väl sant, att de yttranden, som inkommit från hushållningssällskapens förvaltningsutskott och länsstyrelserna, visa en mycket brokig bild av skiftande uppfattningar och åskådningar på detta område, och man får nog också av dem det intrycket, att det inglunda är lätt att genom allmänna bestämmelser reglera hithörande förhållanden. Men detta beror här som så ofta eljest på vårt lands vitt skiftande förhållanden i olika landsändar. Ingen kan dock bestrida att missförhållanden genom för tidig plockning av lingon hava yppat sig inom vissa delar av landet, och det vill förefalla av samtliga här hållna anföranden, som om respektive talare ej principiellt skulle hava något emot ett ingripande från det allmännas sida. Jag vågar säga, att samtliga de uppslag, som givits i de inkomna yttrandena, ha samvetsgrant prövats hos Kungl. Maj:t vid utarbetandet av det föreliggande lagförslaget. För egen del skall jag ock villigt vitsorda, att man vid tillämpningen av bestämmelserna utan tvivel

Ang. lag om förbud mot plockning av lingon förr viss dag.

(Forts.)

Ang. lag om förbud mot plockning an lingen förens dag.

(Porta.)

kommer att stöta på praktiska svårigheter. Om man läser departementschefens yttrande, skall man ock finna, att samma uppfattning kommit till synes i hans uttalande till statsrådsprotokollet.

Kungl. Maj:t har emellertid vidtagit två ändringar i det av riksdagen tillämnade förfarings sättet, vilka efter min uppfattning äro ägnade att minska de befarade olägenheterna av en lagstiftning i ämnet. Den ena är, att som förutsättning för lagstiftningens tillämpning i något hushållningssällskapsområde stadgats icke blott, såsom riksdagen tänkt sig i fjol, landstingets beslut utan även vederbörande hushållningssällskaps medverkan, och den andra är, att vid tillämpningen skall man icke, såsom riksdagen närmast förutsatte, behöva sätta i gång en stor apparat med respektive kommunalnämnders hörande, utan i stället skulle hushållningssällskapens förvaltningsutskott vara de, som ärligen avgäve förslag till länsstyrelserna om den lämpligaste tiden för plockningens frigivande. Vidare behöva icke bestämmelserna tillämpas för ett hushållningssällskaps område i dess helhet utan endast för de delar av området, som kunna tänkas hava behov därav. Genom dessa bestämmelser, vilka bygga å tillit till hushållningssällskapens och deras förvaltningsutskotts kännedom om ortsförhållandena, torde man på bästa sätt hava sörjt för att de tillämnade bestämmelserna i tillämpningen ej skola hava olägenheter med sig.

Nu är det ju så, att reservanterna gå på två alldeles skilda linjer. Den ena linjen företrädes av dem, som till förebyggande av missförhållandena å området vilja hava en lag i ämnet, men som anse, att man därvid skall göra en åtskillnad i fråga om markägarnas och allmänhetens rätt att plocka de vilda bär, varom nu är fråga. Man kommer icke ifrån, att i detta spörsmål står numera åskådning mot åskådning. Det är ju så, som riksdagen uttalade i en skrivelse 1913, att förr i tiden rådde tämligen enstämmigt den uppfattningen, att en var hade rätt att tillgodogöra sig dylika alster, oberoende av vem som var markägare, men att icke blott i sydligare delarna av Sverige utan, man kan väl också säga, delvis även i mellersta Sverige på senaste tiden framträtt en annan åskådning. som starkt hävdar jordägarens anspråk att få tillgodogöra sig dessa liksom andra alster av sin jord. Denna lagstiftningsfråga är förvisso icke lätt att lösa, enär meningarna därom gå mycket isär, beroende här, som så ofta eljest, på de olika förhållanden, som råda i skilda delar av vårt vidsträckta land. Lagberedningen, som ägnat mycken uppmärksamhet åt denna fråga, kom år 1909 fram med ett förslag till lösning av densamma, enligt vilket man skulle giva jordägaren rätt att fridlysa ett mindre område närmast hans gård. Detta förslag har, såsom känt är, varit föremål för mycken kritik, och man är i varje fall i detta nu icke på det klara med, hur man bäst skall å detta område avgränsa markägarnas intressen gent emot allmänhetens. Vad jag vill påstå är emellertid, att går man den väg, som herr Nilsson i Landervrd i sin reservation föreslagit, har man givit sig in å detta civilrättsliga spörsmål som enligt min uppfattning icke kan upptagas i denna ordning utan föregående yttrande av lagråd

m. m. Man föregriper således i viss mån denna frågas bedömande, om man nu stadgar rätt för markinnehavaren att å sin mark när som helst tillgodogöra sig där växande lingon för eget hushållsbehov.

Den andra reservationslinjen, som företrädes av andra av utskottets ledamöter, går på yrkande om avslag på det hela. Jag tror, att man vid bedömandet av dessa reservanternas ståndpunkt måste fästa ett visst avseende vid vad en föregående talare yttrat om att enligt förslaget lagen ej bringas i tillämpning utan att vederbörande ortskorporationer förorda detsamma. Även om det är så, att man med utgångspunkt från erfarenheterna inom sitt eget län anser sig kunna hävda den meningen, att inga åtgärder äro där behöfliga till förebyggande av missbruk å området och att sådana i praktiken snarare skulle visa sig bliva till skada än till gagn, får man dock icke se bort ifrån att det från stora delar av landet i de avgivna yttrandena bestämt vitsordats, att där föreligger ett verkligt behov av bestämmelser i ämnet. Vid sådant förhållande bör man enligt min mening icke säga nej till en föreslagen åtgärd, som lägger i ortsmyndigheternas händer att, där verkligt behov av reglerande bestämmelser föreligger och där folkmeningen är med om sådanas genomförande, också föranstalta om att de inom respektive orter komma i tillämpning.

Jag tror därför, att kammaren skulle handla välbetänkt ifall kammaren icke avslår det föreliggande lagförslaget, vilket ju icke är avsett att bringas i tillämpning i andra delar av landet än där rådande missförhållanden göra sådant önskligt och de lokala myndigheterna genom samstämmigt förord påkalla tillämpning därav.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Jag tror icke, att det vore lämpligt att följa de linjer, som blivit angivna av herrar Nilsson i Landeryd och Andersson i Knäppinge, då riksdagen därigenom redan i dag skulle taga ställning till frågan om vem som har äganderätt till bären. Denna fråga tarvar utredning, och det är skäl att uppskjuta detta spörsmål till framtiden och i dag blott avgöra vad som föreslås i denna lag.

Jag erkänner, att denna lag är mycket svår att genomföra, ty Konungens befallningshavande kan icke några veckor i förväg bestämma, när bären äro mogna. Mognandet beror på sol och regn, och däröver råder icke Konungens befallningshavande. Om lagen skall tillämpas i vissa delar av landet, kommer naturligtvis en del bär att plockas omogna och måhända blir en del övermogna, så att de icke duga till vare sig export eller annat ändamål. Jag tror därför, att det icke är vidare bevänt med lagen, och år 1917 var jag en av de 37, som röstade emot den skrivelse, som då avläts från riksdagen.

Den största fördelen med lagen är, att den icke skall tillämpas, utan att landsting och hushållningssällskap hava därom fattat beslut, och jag antager, att i stora delar av vårt land komma dessa båda korporationer icke att begära, att lagen träder i kraft. Nu är det mycket svårt att i sådana frågor som denna stifta samma lag

Ang. lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag.
(Forts.)

Ang. lag om
förbud mot
plockning av
lingon före
viss dag.
(Förk.)

för t. ex. Norrbotten och Skåne. Vi hava hört, att västerbottningarna anse, att de skulle hava stor fördel av att få lagen genomförd, och i södra Sverige tror man, att lagen skulle bliva en mycket förhatlig sådan. Jag tror, att det blir mycket svårt, ifall lagen blir genomförd, att inpränta i folkets medvetande, att om t. ex. en person på en utmark plockar några bär, som han får se, skulle en så liten förseelse göra, att denna person fölle under lagen, och detta är ju en orimlighet. Men, som sagt, lagen har ju icke så stor betydelse, när dess antagande för en viss landsdel skall vara beroende på landstingets och hushållningssällskapets samfälliga beslut.

Anledningen varför jag, som år 1917 röstade emot skrivelsen, icke kommit att stå som reservant under detta betänkande är utslutande den, att jag ansåg, att riksdagen svärligen kan undgå taga konsekvenserna av vad den gjorde 1917, och att då både första och andra kammaren begärt ett sådant lagförslag som ifrågavarande, utskottet för sin del icke borde avstyrka detsamma. Något yrkande har jag, herr talman, icke att framställa.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Herr vice talmannen framhöll i sitt anförande, att ett bifall till min reservation skulle innebära ett ståndpunktstagande till frågan om äganderätten till skogsbären. För min del anser jag, att jordägaren bör äga bären, men samtidigt vill jag nämna, att vid detta tillfälle föreligger icke något sådant ståndpunktstagande. Det är först, när det förslag kommer före, som är under utarbetande i anledning av riksdagsskrivelsen år 1913, som det kommer att gälla frågan om äganderätten. Här vill jag endast tillförsäkra markinnehavaren rätt att få plocka lingon för sitt hushållsbehov och detta av den anledning, att jordägaren här intager en särställning, då det gäller att tillgodogöra sig dessa bär. Detta skall nämligen ske just i själva bärgningstiden, och då kan jordägaren icke välja tiden precis såsom han vill för bärplockningen såsom en del annat folk i bygderna kunna göra, utan han måste i första hand sköta om bärgningen av sin skörd. Då är det nödvändigt, att han kan få välja tid för bärplockningen något friare än vad den övriga befolkningen får göra, då det gäller att tillgodogöra sig dessa bär för egen hushållsförbrukning.

Herr Nilsson i Tänga framhöll i sitt anförande, att jag skulle vilja tillerkänna jordägarna en särställning i förhållande till denna lag, så att den icke skulle vara tillämplig å dem. Mitt yrkande härutinnan innebär, att lagen skall tillämpas även på jordägaren, då det gäller plockning för försäljning av bär, men då det är fråga om den egna hushållsförbrukningen, anser jag för min del det vara en så pass rimlig begäran, att jordägaren bör få denna särställning, att man kan gå med därpå.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag vill med några ord giva min anslutning till herr Nilssons i Landeryd reservation. Man kan här få den uppfattningen, att jag vill kämpa för mark-

innehavarens äganderätt till dessa vilda bär, men det är en fråga, som nu icke direkt föreligger till behandling. I alla fall kan man icke annat än för markägarens räkning uttala, att sedan i riksdagens andra kammare frågan om fri lingonplockning på vilken mark som helst kommit på tal, en annan uppfattning bildat sig rörande äganderätten till de vilda bären än förut varit rådande. Jag skyndar nu att erkänna, att det kan vara olika på olika orter, men på den ort, varifrån jag är, har man haft den uppfattningen förut, att det nog varit möjligt för varje ägare eller innehavare av mark att kunna rädda åtminstone någon del av lingonbeståndet för sitt eget behov, till dess lingonen uppnått tillräcklig mognad för att kunna plockas. Denna rätt är numera alldeles prisgiven, sedan detta kommit på tal här i riksdagen och denna äganderätt blivit så ifrågasatt.

Om det vore så, som en del talare framhållit, att det skulle innebära en nationalekonomisk förlust att låta markägaren eller markinnehavaren få den förmån, som reservanten åsyftar med sin reservation, skulle jag för min del icke våga förena mig om hans yrkande. Men jag kan icke förstå, att det kan leda till den ringaste förlust. Det är ju endast för egen hushållsbrukning, som markägaren skall erhålla denna rätt att plocka lingonen före den tid, som eljest gäller. Och det är alldeles tydligt, att om han icke får denna rätt att tillgodogöra sig lingonen för eget hushållsbehov, han begagnar sig av den rätt, som lagen giver, och sällar sig till de stora hopar, som tränga sig in på hans ägor och plocka, och där ägorymderna äro något så när stora, får han nog för sitt eget behov också. Men syftet med reservationen är, att han icke, såsom flera talare här i kammaren yttrat, skall behöva trängas med dem, som i stora skaror kommit in på hans ägor. Jag tror, att i fall ett sådant tillägg icke komme till stånd det skulle bliva till den allra största skada för de lägenhetsägare, som hava små marker. Det är alldeles naturligt, att det icke skulle räcka för eget hushållsbehov, därest de icke få denna rätt.

Jag håller före, att det blir nästan omöjligt att med denna lag åstadkomma någon god verkan, om det skall bestämmas en viss dag, på vilken myndigheterna anse bären hava hunnit den mognad, att de kunna plockas. Den, som gjort sina iakttagelser vet huru det förhåller sig med mognaden. Det kan skilja på veckor inom ett område, som icke är så stort. Den ena jordarten kan vara så beskaffad, att den bringar frukten till mognad fjorton dagar tidigare än en annan jordart. Så kan det göra på ett litet område. Då skulle det väl icke innebära någon fara, om markägaren finge plocka de mogna bären en å två dagar tidigare än den allmänna plockningstiden inträder. Därigenom kan han ju rent av gagna de nationalekonomiska synpunkterna. Ty om dessa mogna bär få stå, till dess den stora allmänna bärplockningsrätten inträffar, kunna dessa bär, som jordägaren kan tillgodogöra sig i rätt tid, förfaras och icke alls bliva till någon nytta och därför uppstår en nationalekonomisk förlust, om man på detta sätt efterlever denna lag. Jag tar för givet, att som lagen här är formulerad, komma landstingen i synnerhet och även

Ang. lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag
(Forts.)

*Ang. lag om
förbud mot
plockning av
lingon före
viss dag.
(Forts.)*

hushållningssällskapen att tänka sig väl före, innan de tillstyrka lagen, och när de nu kanhända få veta, att andra kammaren icke vill lämna markinnehavaren ens denna lilla förmånsrätt, som här är ifrågasatt, tar jag för givet, att det blir svårt att få majoritet såväl i landstinget som i hushållningssällskapet för en framställning om lagens tillämpning, och då ligger ju frågan på samma sätt som förut. Mig synes, som om andra kammaren i synnerhet borde i denna del lämna reservanten sitt understöd. Jag tror visst icke, att genom att detta understöd lämnas man bringar lagen på fall, ty reservantens förslag innebär så att säga endast ett tillägg till denna lag, och blir det samstämmiga beslut i fråga om de övriga paragraferna, lär väl, även om det fattas olika beslut på denna punkt och en sammanjämkning där icke kan komma till stånd, lagen godkännas i alla fall i sin helhet, ty reservantens förslag innebär ju icke något direkt motförslag utan endast ett tillägg. Jag ber därför att få förena mig i yrkandet om bifall till denna reservation.

Med herr Persson i Stallerhult förenade sig herr *Wiklund* i Brattfors.

Herr Nilsson i Tånga: Herr Persson i Stallerhult gjorde anmärkning på det uttryck jag fällde, att det var en nationalekonomisk förlust, som man ville förekomma med en sådan lagstiftning som denna. Ja, jag fasthåller vid att det är en nationalförlust att lingonen plockas omogna, men naturligtvis är det här som på andra områden, allting är relativt. I större eller mindre utsträckning medför det dock en nationalekonomisk förlust, om man medger alla jordägare i landet, låt vara att man begränsar det till deras hushållsbehov, rätt att plocka lingon på tider, då lingonen icke äro mogna. Jag upprepar ännu en gång, att om man ställer sig på den linjen, intar man absolut en principiell ståndpunkt till frågan om äganderätten till de vilda bären, och det har riksdagen förut icke gjort, utan den har begärt en utredning i denna fråga. Då förefaller det mig alldeles orimligt, att riksdagen nu skulle intaga en ståndpunkt till den frågan.

Det är en himmelsvid skillnad mellan den åskådning, som denna lagsiftning ger uttryck för och den, som herr Nilsson i Landeryd och herr Andersson i Knäppinge med flera representera. Herr Andersson i Knäppinge säger, att jordägarna och andra tävla om lingonen och att jordägarna därvid bli bortkörda, och det anser han då vara tillräckligt motiv för att jordägarna skola få lov att plocka lingonen när som helst. Herr Anderssons i Knäppinge uttalande ställer i blixtbelysning den åskådning, som han företräder. Han säger, att markägarna egentligen borde vara de, som skulle ha rätt att bestämma tiden för plockning av lingonen. Ja, det visar just, vad man vill på det hållet. För min del protesterar jag emot att vi vid detta tillfälle skola taga ståndpunkt till äganderättsfrågan, den föreligger inte alls nu.

Jag ber fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen **H a m i l t o n**: Blott ett par ord i anledning av herr Carl Perssons i Stallerhult yttrande. Det är nog icke så, som han ville förmena, att man här skulle vilja beröva jordägarna den lilla förmånsrätt, som herr Nilssons i Landeryd reservation åsyftar. Nej, det gäller icke att taga ställning till den frågan. Man kan däremot tänka sig, att om kammaren bifölle herr Nilssons i Landeryd reservation detta tolkades som att kammaren då medgivit, att jordägarna icke ha äganderätt, men väl förmånsrätt till bären. Det är oriktigt alltså att uttala sig i denna fråga, förrän spörsmålet blivit utrett. Ha jordägarna äganderätten ifråga, så skola de behålla den, ha de icke äganderätten, skola de avstå den. Låt den frågan avgöras senare, sedan utredningen ligger på bordet.

Ang. lag om förbud mot plockning av lingon före viss dag.

(*Forta.*)

Herr **S ä v s t r ö m**: Ja, herr talman, det har redan förut framhållits, att om kammaren skulle gå med på herr Nilssons i Landeryd reservation, skulle man här på en bakväg föra in frågan om äganderätten till lingonen. Nu ser det emellertid ut, som om man skulle få tre yrkanden här dels på bifall till lagförslaget, dels på bifall till lagförslaget med tillägg av den paragraf, som herr Nilsson i Landeryd föreslagit, och dels på avslag.

Nu har jag inom utskottet yrkat på lagens antagande, därför att jag anser den vara nödvändig särskilt för våra trakter däruppe i södra Norrland, men jag vill säga, att kommer jag vid omröstningen här i den ställningen att riskera att få lagen med det tillägg herr Nilsson i Landeryd föreslagit, då vill jag hellre yrka avslag på hela lagen än gå med på en sådan tilläggsbestämmelse.

Herr **A n d e r s s o n** i Knäppinge: Herr talman! Bara några få ord. Herr vice talmannen, jordbruksutskottets ärade ordförande, säger, att herr Nilsson i Landeryd och jag här ha tagit ställning till äganderätsfrågan. Nej, det ha vi inte alls gjort, men vi ha tagit ställning till den frågan, huruvida andra kammaren verkligen vill gå så långt i att fränkänna jordägarna rätt att skaffa sig någon nytta av den mark de ha. Här gäller endast att taga ställning till den frågan, om man vill bereda markägarna den möjligheten att tillfredsställa sitt hushållsbehov av befintliga skördar på ägor. Det är detta, som andra kammaren nu skall taga ställning till, och det är denna rätt, som vi fortfarande hålla på.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställen i förevarande punkt, 2:o) bifall till samma hemställen med det av herr Nilsson i Landeryd föreslagna tillägg samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställen som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den sistnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o)

Ang. lag om förbud mot plockning av tingen före viss dag.

(Forts.)

angivna propositionen hava flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren till kontroproposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 82 punkten 1 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan med det av herr Nilsson i Landeryd föreslagna tillägg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 53 ja, men 77 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöi följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren avslår såväl jordbruksutskottets hemställan i punkten 1) av utskottets förevarande utlåtande nr 82 som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Huvudvoteringen utföll med 51 ja, men 76 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2)–5).

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 432, angående förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar.

Denna proposition bordlades.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förord-

ning med vissa tillfälliga bestämmelser i fråga om åstadkommande av skjutsentreprenader ävensom en i ämnet väckt motion biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 8.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av en professur i statistik och folkhushållslära vid Tekniska högskolan föredrogs härefter; och blev utskottets hemställan därvid av kammaren bifallen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 9.

Föredrogs vart för sig:

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av herr Johanssons i Sollefteå m. fl. motion, nr 299, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående hänskjutande till riksdagens prövning av taxor för statens järnvägar samt telegraf- och telefonväsende; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt understöd åt bokförmedlingsanstalterna jämte i ärendet väckt motion;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i djurgårdskassan för vissa anläggningar vid Drottningholms, Ulriksdals, Haga och Strömsholms slott m. m.;

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av lastautomobiler för arméns räkning m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 till beredande av krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 till uppförande av en mässbyggnad för underofficerare och manskap vid Oscar-Fredriksborg m. m.;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av vissa tomter å Saltö i Karlskrona samt uppförande därstädes av ett bostadshus för varvsarbetare;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omkostnader för handläggning av ärenden rörande ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; och

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för två befattningshavare i civildepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 10.

Ang. bostadshus med smålägenheter.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 23 april 1918 dagtecknad proposition, nr 339, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att på 1918 års tilläggsstat anvisa ett förslagsanslag av högst 3,000,000 kronor att i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder användas till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

Vidare hade i en av herrar *Hage* och *Werner* inom andra kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 49, föreslagits, att riksdagen måtte på tilläggsstat för år 1918 under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 8 millioner kronor att användas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som av 1917 års riksdag fastställdes för det vid sistnämnda riksdag beviljade anslag av 4 miljoner kronor till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

Slutligen hade i två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren, nr 91, av herrar *Söderberg* och *Olof Olsson* samt den andra inom andra kammaren, nr 131, av herrar *Nilsson* i Malmö och *Fast*, föreslagits, att riksdagen måtte besluta att på 1918 års tilläggsstat till Kungl. Maj:ts förfogande anvisa ett förslagsanslag av 20,000,000 kronor att användas i huvudsaklig överensstämmelse med i Kungl. Maj:ts proposition nr 34 till 1917 års riksdag angivna grunder till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motioner, i vad desamma skilde sig från propositionen, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Reservation hade likväl avgivits:

av herrar *J. Nilsson*, *Andersson* i Skivarp, *Olofsson*, *Persson* i Stallerhult, *Odqvist*, *Bengtsson* och *W. Bäckström*, vilka yrkat avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som i ämnet väckta motioner;

av herrar *Kvarnzelius* och *Lamm* mot viss del av motiveringen; samt

av herrar *Asplund*, *Eriksson* i Grängesberg, *Andersson* i Gävle, *Ingvarson*, *Jansson* i Falun, *Björck* och *Nilsson* i Malmö.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Nilsson* i Malmö: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga avgjordes i fjol, skedde det i stridens tecken, d. v. s. en

strid, under vilken lantmannaintressena ansågo sig icke ha något samband med denna fråga. Efter de svårigheter, som sedan dess ha rått inom kommunerna, svårigheter, som varit synnerligen stora, då det gällt skaffa bostäder åt nödställda, som saknat sådana, hade man hoppats, att lantmannaintressena i år skulle se på frågan på helt annat sätt. Så är emellertid icke fallet. Redan i statsutskottet hisgade högerlantmännens representanter sådana signaler, som allför tydligt visade, att man lika litet i år som tidigare kände sig förpliktad att avhjälpa de bostadsförhållanden, som finnas uti landet och särskilt i städerna.

*Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)*

Det är ju givet, att staten får sörja för alla, den ena gången sörjer man för industriarbetarna och den andra gången för lantmännen. Om vi se på det arbete, som riksdagen redan utfört, kunna vi vara överens om, att icke heller i år kunna lantmännen säga sig vara behandlade såsom styvbarn här i den svenska riksdagen.

Se vi blott efter, så finna vi, att riksdagen t. ex. fattat beslut om en odlingsfond på nära 17 miljoner kronor. Det var en ärad lantmannarepresentant härom dagen, som sade, att denna fond kom alldeles olämpligt, av det skäl, att lantmännen behöfde så mycket arbetskraft som möjligt. Men jag förmodar, att den saken får reda ut sig, och man kan väl icke i allmänhet inom lantmannakretsar anse, att bildandet av en sådan fond därför är värdelös. Den är ju tvärtom helt naturligt och hälsas ju i allmänhet välkommen.

Vi kunna vidare se på en annan punkt, nämligen minimiprisen. Dessa äro också något, som är till fördel för lantmännen och som ger alla andra, åtminstone konsumenterna, tillfälle att offra väsentligt, för att lantmännen skulle kunna driva sitt jordbruk.

En annan sak, som ännu icke är beslutad, men som säkerligen blir beslutad, är inrättandet av dikningsfonden. Det är fråga om, att ur densamma skulle lämnas räntefria lån under två år.

I en fjärde punkt har beslut redan fattats, nämligen i fråga om en gödsel-fond: Ur denna fond kunna jordbrukarna låna för en ränta av 4 procent, under det staten själv får betala 6 procent.

Härtill kommer, om man skall se uteslutande på bostadsfrågan, en fond, som speciellt rör landsbygden och vilken vi i städerna mycket länge och ofta längtat efter, nämligen den nu existerande statens egnahems-lånefond. Ur denna kunna ju egnahemsbyggare på landsbygden få lån mot 3 1/2 procents ränta; något motsvarande har ännu icke hörts av för städerna.

Frågar man sig vidare, vem som haft det fördelaktigast under krisen, arbetarna, ämbetsmännen eller jordbrukarna, så blir obetingat svaret, att jordbrukarna haft det allra bäst, hur svårt de än många gånger säga sig ha haft. Om vi emellertid ställa den samvetsfrågan till dem, om det är mera lönande att bedriva jordbruk i dessa dagar än under den normala tiden, måste de, om de vilja vara uppriktiga och med handen på hjärtat erkänna, att det är fördelaktigare under den nuvarande tiden. Ingen kan säga annat, än att medan i detta land arbetare, tidningsmän och ämbetsmän, med ett ord löntagare i allmänhet, måst bringa offer under denna kristid,

Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.

(Forts.)

ha lantmännen tagit emot fördelar och förbättrat sin ställning. Men detta borde ju endast medverka till, att lantmännen såge på denna fråga med andra ögon, än vad som hittills skett.

Då jag utarbetade den motion i bostadsfrågan, som här är framlämnad, skrev jag inte det belopp, som där föreslogs, på en höft. I fjol anslagos, som bekant, 4,000,000 kr. i understöd åt sådana, som ville eller behövde uppföra bostadshus. Ansökningar kommo in till icke mindre än 11,000,000 kr., alltså till väsentligt högre belopp, än som var anslaget; det kunde icke beviljas mer än 4,000,000 kr., och en hel mängd blevo således utan. Det är givet, att den tid, som sedan gått, ytterligare försämrat läget på bostadsmarknaden, och det gör ju, att om man från statens sida i någon mån skulle se till, att behovet i detta fall tillfredsställdes ute i landet, vore det minsta, som staten borde offra, dessa 20,000,000 kr., som jag jänte en annan ledamot tillåtit oss att motionera om.

Se vi på läget i bostadshänseende ute i landet är det synnerligen svårt. Man har hittills begagnat alla möjligheter för att komma undan de största svårigheterna. Man har använt folkskolor, träbaracker, och man har t. o. m. gått så långt, att man i Malmö upplåtit gamla, förstörda och usla fångelser. När man tillgripit alla dessa resurser och nu ser, att bostadsbristen det oaktat håller i sig och ständigt ökas, då måste man medgiva, att herrar lantmannarepresentanter se bra ensidigt på denna fråga, när de icke ställa sig solidariska med stadsrepresentanterna i deras strävan att förbättra detta läge.

Jag är livligt övertygad, att om lantmannarepresentanter speciellt här komma fram och sade ifrån, att bostadsförhållandena äro av den usla beskaffenhet ute på landsbygden, att folk vid flyttningar måste gå väg upp och väg ner för att få bostad över huvudet, men ändå icke kunna få det, utan nödgas sätta in sitt bohag i magasin, stallbyggnader och källare samt själva packa sig samman med tre å fyra andra familjer i samma lägenhet, om lantmannarepresentanterna komme fram och sade detta, då är jag övertygad om, att stadsrepresentanterna icke skulle vara så hjärtlösa, att de skulle neka lantmannarepresentanterna sitt bistånd och sin hjälp så långt möjligt vore. Jag är också övertygad om, att den 1 nästkommande oktober skola vi få se ett elände, som vi aldrig upplevat, och det är nu för att i någon mån förebygga detta, som vi tillåtit oss motionera om anslag till innevarande års riksdag. Men det är också ur en annan synpunkt riktigt, att riksdagen anslår medel för att främja bostadsverksamheten inom landet. Vi ha sett, att bristen på byggnadsmaterial ständigt stigit oheidat, kan man helt enkelt säga, utan att staten haft den ringaste förmåga att lägga något hinder i vägen härför. Staten har i stället låtit stegringen pågå hejdlöst och utan begränsning. Men i stället får staten då en slags kriegskonjunkturskatt, naturligtvis synnerligen hög, och vad är väl naturligare, än att just dessa, som äro offer för dessa hejdlösa prisstegringar å byggnadsmaterial, få en del tillbaka av den kriegskonjunkturskatt, som blivit en följd av denna hejdlösa icke begränsade prisstegring. Det är orätt-

färdigt, kan man säga, för att använda ett starkt uttryck, av staten att mottaga denna skatt utan att lindra den bostadsnöd, som finnes inom landet.

*Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.*

(Forts.)

Inom statsutskottets fjärde avdelning började ju lantmannaintresset att framträda, och man sade redan där bl. a., att om staten bygger till sina arbetare, följer därav endast, att landsbygden avfolkas i det att de, som där bo, flytta in till städerna, där de icke få någonting. Efter ett sådant uppträdande från statens sida, om det nu skulle vara riksdagens mening, är det givet, att kommunerna, om de lämnas åt sitt öde, slutligen måste lösa frågan på det sätt, att de visserligen nödgas bygga, men på samma gång se till, att de i framtiden bygga icke för det folk, som äro anställda i statens tjänst, utan endast för det folk, som äro anställda i industriens tjänst. Ja, därhän kan man ju driva saken; men jag tror icke, att det blir till någon förmån för den svenska staten.

Jag ber därför till sist, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den förändring, att beloppet sättes till 8,000,000 kr. i st. för 3,000,000. Detta yrkande har framställts redan i utskottet, och man gick ifrån yrkandet om ett anslag på 20,000,000 kr. under den förutsättning, att man hade hoppats att uppnå enighet om dessa 8,000,000 kr.; men detta kunde emellertid icke gå i statsutskottet; jag hoppas nu bättre om riksdagen. Om riksdagen icke bifaller detta förslag, är jag övertygad om, att riksdagen skall på ett eller annat sätt komma att liksom ångra, att den icke i tid har avvärjt den stora fara, som alldeles säkert blir synnerligen svår till oktober och ännu svårare till 1 april 1919.

Herr Bengtsson: Herr talman! Jag har i denna fråga icke någon annan mening än den, jag uttalade här vid förra riksdagen. Den föregående talaren, sade att lantmannaintresset här hade ensidigt framställt sin krav. Det är ganska betecknande med detta tal om ensidighet, som jag för övrigt vill kvittera och skicka tillbaka. Han nämner icke ett ord om, att det i detta fall finnes andra intressen än de bostadslösa. Icke ett ord om detta mäktiga industriintresse, som intjänat miljonvinster; han har icke haft ett ord att säga om denna bankverksamhet, som lagt sina affärer på ett sätt, vilket omöjliggör utlåning till byggnadsändamål. Det är endast lantmännen, säger han, som äro förbenade och hårda och icke här vilja hjälpa till.

Den föregående ärade talaren har alldeles såsom man gjorde förra året, anlagt känslöshetspunkter på denna bostadsfråga, och det är också en känslöfråga och en mycket ömtålig sådan. Jag vill här endast säga, i likhet med förra året, att för mig står det lika angeläget som för någon annan, att man bereder bostäder åt de bostadslösa. Men frågan bör lösas på ett annat sätt, än som här föreslagits.

Den föregående ärade talaren sade, att det var lantmännen, som inom utskottet rest motstånd mot detta anslag. Jag vill dock fråga, vilka är det, som, enligt utskottsutlåtandet, röstat för dessa miljoner, om icke arbetarna och detta är ju helt naturligt, och, om jag

Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)

varit i deras ställning, skulle jag ha gjort på samma sätt. Men här står även det mäktiga industri- och kapitalistiska intresset, som är representerat i första kammaren. Med undantag av en representant från första kammaren, en lantman, står hela detta starka högerintresset på utskottets sida. Man kan väl läsa ut något av detta förhållande, att lägga en del av byggnadskostnaderna på staten. Herr Nilsson i Malmö sade här, att 20 miljoner var det minsta, som man borde offra i detta fall. Jag skall villigt medge, att dessa tre miljoner kronor äro endast en droppe i havet. Vart vill man komma med dessa tre miljoner kronor? Jo, man vill uppmuntra, säger man, till byggande av flera hus. Jag tror, att man i stället därigenom motverkar intresset för att bygga. I varenda stad resonerar man nu som så: vi skulle gärna vilja bygga, men vi vänta så länge, då vi ha utsikt att få hjälp av staten, och vi måste därför bida tiden; visserligen fingo vi ingen hjälp förra året, men nu kommer det ett riksdagsbeslut, som medför att vi kanske få hjälp i år.

Nu säger den föregående ärade talaren, att lantmännen ha fått så mycken hjälp genom minimipris och anslag, som äro avsedda att driva lantbruket framåt. Jag vill fråga: tro herrarna, att det under vanliga förhållanden hade visats så mycket intresse för att föra lantmannanäringen framåt? Nej, detta har nog skett därför, att man ser, att landet är i nöd. Man ser, att man för att tillgodose konsumenternas behov måste uppmuntra jordbruksnäringen, så att den ger allt vad den kan ge. Det är fördenskull man försöker odla upp alla marker, om vilka man kan tro, att de möjligen skola kunna bära skörd, och det är helt naturligt, att man måste gå den vägen. Men icke är det i nämnda fall egentligen fråga om ett anslag, som lantmännen kunna räkna som en vinst för sig, utan det är ju ett allmänt intresse för hela landet, som det där gäller. Här däremot, gäller det bostadsfrågan, och denna är, jag betonar det särskilt, i första hand ett arbetsgivarintresse och i andra hand ett kommunernas intresse och först i tredje hand ett statsintresse. Man försöker icke på något sätt att reglera ned priserna å byggnadsmateriel, utan vederbörande industrier få ta huru mycket som helst för dylik materiel, och de intressenter, som bygga hus, få betala oerhörda priser. Jag förstår väl, att det möter stora svårigheter att vidtaga en dylik reglering, och vi ha ju varit inne på den frågan här förut under en debatt vid denna riksdag, nämligen då herr finansministern besvarade en interpellation. I den utredning, som låg till grund för en proposition i detta ämne vid förlidet års riksdag, var man inne på en god väg, och det hela tycktes gå bra, ända tills man kom till industrikommissionen, men där slogs hela frågan ihjäl, helt naturligt för övrigt då man såg på denna kommissions sammansättning.

Nu sade den föregående ärade talaren, att man även tillgodosett egnahemslånebehovet för landsbygdens vidkommande. Jag vill då endast svara, att om det nu vore fråga om lån mot billig ränta, skulle jag genast gå med på ett anslag i sådant syfte. Men jag kan icke vara med om att nu skänka bort dessa miljoner, av vilka aldrig ett öre sedan skulle komma tillbaka och som skulle gå, icke

till de fattiga, som lida av bostadsbrist, utan till dem, som äro skyldiga att hålla sina arbetare bostäder och till dessa förmögna kommuner, som i allmänhet dragit industrien till sig och haft nytta av densamma såsom skatteobjekt. När det nu gäller för dem att göra sina skyldigheter, då söker man kasta dessa på staten. Vore det här fråga om att mot 3,6 procents ränta låna ut penningar, då skulle jag genast med min röst bidraga till ett sådant förslags antagande. Att låna ut penningar till en fattig ägare av »eget hem» på landet, som sedan måste betala både kapital och ränta, tills allt är klarerat, det är en sak, och att skänka bort miljoner till städer och större samhällen för bostadsbygge, det är en annan. Jag värdjar till varje rättänkande, om det, fränsett känslösynpunkterna, finnes något juridiskt eller reellt skäl att fasthålla vid ett dylikt tillvägagångssätt.

*Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)*

När det gäller regementsförläggningar eller t. ex. att i Malmö, som ju, enligt vad herr Nilsson sade, har så svårt för att bygga, uppföra ett stort fint hus för skånska hovrätten, då kan man bestå penningar, för all del, och även bygga detta ståtliga fina hus, men när det gäller att bygga för arbetare, då vill man, att staten skall släppa till penningar.

Så söker herr Nilsson i Malmö vidare taga upp en strid om vem som haft det svårast under kristiden. Jag tycker, att den frågan borde man låta vila. Vi äro väl ense om att alla ha det svårt och komma att få det ännu svårare. Både lantmän, ämbetsmän och arbetare komma kanske att få det svårare nu, och att då komma och tala om vem som har det svårast tycker jag är olämpligt.

Så säger man, att städerna ha fått in så mycket genom krigskonjunkturskatten, att det icke är för mycket, att de få litet tillbaka i form av anslag till bostadsbyggen. Jag tar ett exempel. Stockholms stad har betalat ungefär en fjärdedel av landets krigskonjunkturskatt, omkring 70 miljoner kronor. Om man nu utgår från en procentsats av 20 %, så visar det sig, att Stockholms stad har tjänat 350 miljoner kronor i mervinst mot tiden före kriget. Då bör man väl på denna mervinst även lägga kommunalskattekrav. Det är industrien och bankerna inom vederbörande kommun som borde ha skyldighet att sätta axeln till och bygga bostäder i stället för att kräva, att landets övriga skattedragare skola bidraga till detta. Då vi anställa arbetare vid industri och jordbruk på landsbygden, är det ingen tvekan om vem som skall bekosta bostadshus till dem, men när städerna fria till industrien och erbiuda förmåner i form av gas, vatten, elektriskt ljus och annat för att få goda skatteobjekt, då böra dessa skaffa bostäder till arbetarna där ej industrien själv gör det. Det är orättfärdigt, att en industri, som skaffar sig arbetare, icke skall bära ansvaret för att dessa få bostäder, och det är icke rätt, att det skall läggas på det allmänna.

Jag kan alltså icke förstå, att man vill göra detta till blott oförståelse från lantmannaintresset. Vi ömma lika mycket som någon för att arbetarna skola få bostäder, men anse icke, att skattedragarna på landsbygden skola hjälpa till att bekosta bostäder i

Ang. bostads-
hus med emä-
lägenheter.
(Forts.)

städerna. Det kan icke nekas, att då man ser landsbygdens avfolkning och ser, hur arbetskrafterna dragas till städerna, man blir betänksam över, att landsbygden skall hjälpa till att bekosta husen i städerna. Landsbygden får enligt statistiken till rätt så stor procent bekosta undervisningen till alla dessa unga pojkar och flickor, som växa upp på landsbygden men som när de vuxit upp och blivit så stora, att de kunna tjäna en slant, lockas genom annonser och dylikt till städerna där de slukas upp av den stora industrialismen. Jag kan icke neka till att man blir litet varm då man talar i en fråga som denna och då man ser, hur man vill sätta lantmännen i skamvrån och säga, att det blott är oginhet och ovillighet av lantmännen att icke vilja gå med på en anslagsfråga som denna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr Nilsson i Skottlandshus m. fl. avgivna reservationen.

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Schotte: Herr talman! Jag måste tillåta mig ett beklagande av att man låtit känslorna, tror jag, allför mycket spela en roll i förevarande ärende och att man för mycket framkallat de motsättningar som kunna finnas mellan olika klasser och intressen på detta område. Det är obehörligt, synes mig, och kan icke gagna den fråga, som är under behandling. Jag tror, att man bör taga saken kallt och lugnt sådan den är och jag tror icke, att man vinner något genom att spela ut stad emot land och olika intressen mot varandra.

Det är otvivelaktigt så som riksdagen erinrat i sin skrivelse år 1917, att den fråga, som nu är under behandling, är en av kristiden föranledd nödfallsåtgärd och att den ur flera synpunkter otvivelaktigt har mindre tilltalande sidor. Men det är lika otvetydigt, att det nödtillstånd i avseende å det allmännyttiga bostadsbyggandet, som försiggår i städerna och de större sammanträngda samhällena å landet tvingar statsmakterna att icke släppa denna fråga vind för våg, utan att under särskilda förhållanden, som föreligga, söka under ännu något år hålla det allmännyttiga bostadsbyggandet i någon mån uppe för att icke bostadsförhållandena i städerna skola bli alltför bedrövliga och sorgliga med alla de sociala nackdelar, som härav otvivelaktigt bli en följd. Det är också uttalat i riksdagens skrivelse 1917, att ett statsbidrag till byggnadskostnadernas nedbringande är den enda möjliga utvägen till vinnande av snabbt resultat till lindrandet av bostadsnöden. Var det så år 1917, så är det det i lika hög grad år 1918. Det är framhållet av riksdagen, likaväl som av Kungl. Maj:t, att ifrågavarande anslagsåskande är ett försök, varemot otvivelaktigt befogade invändningar kunna resas, men att för närvarande icke något annat finnes att göra. Det är här fråga om en avveckling av förhållandena. Anslaget har sänkts till 3 miljoner kronor. Jag föreställer mig, att, om dylikt anslagsanspråk återkommer ett annat år, kommer ytterligare sänkning av anslaget att äga rum.

Det fortsatta anslaget är närmast föranlett av, att det är ett så stort antal samhällen, som begärt delaktighet av anslaget i år å

fyra miljoner kronor. Det begärdes ju 10,799,000 kronor i runt tal, motsvarande en byggnadssumma av 47 miljoner kronor. Det fanns där atskilliga ömmande fall, som icke kunna tillgodoses med de fyra miljoner kronorna, men som böra tillgodoses med det anslag, varom här är fråga.

Jag vill uttryckligen framhålla, att varken jag eller regeringen i övrigt tror, att någon varaktig förbättring av bostadsmarknaden kan åstadkommas på detta sätt, utan det är en av kristiden allena framkallad nödfallsåtgärd. Jag skall låta mig angeläget vara att så snart som möjligt föranstalta om en utredning — det har sagts redan i propositionen — under vilka former arbetsgivare och andra eller kanske kommunerna skulle kunna obligatoriskt göras skyldiga att vidtaga åtgärder med avseende å bostads- och byggnadsmarknadens upphjälpande. Men det är klart, att så ingripande åtgärder kunna icke vidtagas i en handvändning. Jag vet, att det icke är möjligt att i detta avseende göra något vid denna riksdag, och jag vet icke, om det är möjligt till nästa riksdag. Men det är nödvändigt att få frågan utredd, ty det är klart, att det kan icke annat än undantagsvis förfaras så som här är föreslaget.

Enligt min mening äro de farhågor, som uttalats av den siste ärade talaren, eller att detta anslag skulle skada mer än gagna, och att det icke skulle stimulera bostadsproduktionen, icke befogade. Det framgår av tabellen på sid. 26 i propositionen, att under år 1917 var den allmännyttiga bostadsproduktionen 58,9 lägenheter på 100, då däremot den spekulativa bostadsproduktionen uppgick till 41,1 av 100. Men år 1914 var den allmännyttiga bostadsproduktionen 10,7 och den spekulativa 89,3. Det är sålunda otvivelaktigt, att statens anslag till bostadsproduktionen bidragit till den nämnda förskjutningen till den allmännyttiga bostadsproduktionens gagn. Det är tydligt att, när den spekulativa bostadsproduktionen avstannat, även den allmännyttiga skulle gjort det, om icke byggnadsanslaget funnits.

Det talas också om inflyttningen till städerna från landsbygden. Det är många nackdelar, som kunna påvisas av detta, men man får icke generalisera för mycket. Det hela beror på många komplicerade omständigheter. För närvarande är det en motsatt riktning, som skarpt gör sig gällande. Det pågår en utvandring under kristiden från städerna till landsbygden, som är påtaglig. På arbetsförmedlingsanstalterna till exempel är det för närvarande så, att det är flera anmälda arbetstagare till landet än det är behov av. Det beror naturligtvis på kristidens förhållanden. Det är lättare på livsmedelsmarknaden i flera avseenden på landet, och jag tror icke, att man i detta sammanhang bör åberopa och framställa, att den omständigheten, att det blir ett visst anslag från statens sida till vissa städer och municipalsamhällen och orter med mera sammanträngd befolkning, skall föranleda ytterligare avfolkning av landsbygden. Det s. k. avfolkningsproblemet ligger djupare än så.

Erinras må ock, att det under kristiden har varit en reglering på åtskilliga andra områden, och det är nog så, att det kan framställas invändningar mot varje sådan reglering vare sig på livsmedels-

Ang. bostadshus med smålägenheter.
(Forts.)

Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)

området eller på bostadsområdet, men nöden har ingen lag, som man säger; och om man icke vill göra förhållandena i bostadsområdet under den närmaste framtiden alldeles olidliga, bör man göra det lilla man nu kan, och detta, som nu ifrågasättes är icke ett stort steg och icke ett steg, som binder för normala förhållanden, utan det är endast betingat av en önskan att icke hastigt avbryta en anordning, som riksdagen i fjol godkänt och varav fortfarande största behov föreligger.

Det är också så, att byggnadskostnaderna ha stigit i väsentlig grad från år 1917 till nu. Det har sagts, att de stigit med ända upp till 150 procent. Jag föreställer mig, att för dagen ytterligare höjning ägt rum. I själva verket beredas således mindre möjligheter till bostadsbyggande med 3 miljoner kronor nu än det skulle ha gjorts med motsvarande siffra i fjol.

Det har föreslagits, att statens bidrag skulle höjas från $\frac{2}{9}$ till $\frac{1}{4}$ av byggnadskostnaderna. Detta är en detaljfråga, som spelar mindre roll, men i själva frågan om meddelande av anslag för detta ändamål vågar jag uttala min förhoppning, att kammaren icke skall ställa sig avvisande.

Det är som sagt en nödfallsåtgärd, som om möjligt skall avlösas av andra åtgärder, men de äro för komplicerade för att fås fram i år. Jag tillåter mig vädja till kammaren att vidhålla den ståndpunkt, kammaren intog i fjol och bevilja detta lilla anslag. Det är sannerligen icke ett så stort belopp, att det kan på något sätt inverka på statsbudgeten, men det skulle visa, att kammaren har öppet hjärta för de stora svårigheter, som i fråga om bostadsförhållandena nu under kristiden råda i städer, municipalsamhällen och orter med mera sammanträngd befolkning.

Herr Nilsson i Malmö: Herr talman! Det har beklagats här att man skulle ha lagt denna fråga på ett sådant sätt, att man velat beskylla lantmännen att vara ensidiga. Men när det av ledamöter från statsutskottet tydligen säges ifrån, att detta är en fråga, som icke angår landsbygden eller lantmannaintressena i och för sig, så är det klart, att man bör ha rätt att konstatera detta.

Herr Bengtsson i Norup säger, att egentligen är det industrintresset, som borde taga hand om denna bostadsfråga, och det är mycket riktigt, men när så icke är fallet, får väl staten göra vad den kan i detta avseende. Jag vet lika väl som herr Bengtsson, att bankerna för några år tillbaka beslöto att icke lämna ut lån till bostadsbyggande, därför att de redan befintliga fastigheterna icke förräntat dessa, och industrien är i det avseendet, om jag, så får uttrycka mig, lika syndfull som staten själv: industrien har icke byggt något nämnvärt, och lika litet har staten gjort det.

Så säger herr Bengtsson i Norup, att om det icke varit rätt exceptionella förhållanden, så hade icke understöd av olika slag lämnats landsbygden. Man har fatt svälta i landet och har därför behövt driva upp produktionen, varför sådana understöd lämnats till landsbygden i den omfattning, som skett. Det är alldeles

riktigt, men på alldeles samma sätt höra herrarna behandla bostadsfrågan. Hade det varit normala förhållanden, så hade vi icke höjt vår röst för att herrarna skulle behandlat en sådan fråga som den förevarande. Men när det råder exceptionella förhållanden i landet, sasom också herr Bengtsson i Norup nämnde, då ha vi vågat väcka en sådan motion som denna om anslag till bostadsändamål, precis som herr Bengtsson och andra väckt motioner för lantbruksändamål.

Herr Bengtsson förebrådde mig, alldeles som man gjorde inom statsutskottet, att Malmö tillatit sig att bygga en dyrbar hovrättsbyggnad och på detta sätt dragit hovrätten från Kristianstad till Malmö. Man hade i stället bort bygga litet mera bostäder. Den anmärkningen kan man taga mot. Men oaktat Malmö tagit mot hovrätten, som jag för min del ansett böra kvarstanna i Kristianstad, så har dock Malmö byggt bostäder, under 1917 till ett belopp av en miljon kronor.

Sedan uttalades, att om man bygger så mycket i städerna, så erhålla städerna en tillströmning av folk från landsbygden. Det var en ärad talare inom statsutskottet, som sade, att på landsbygden behöver man icke typografer, skräddare och skomakare m. m. Det är just åt sådant folk, at vilket man behöver bygga bostäder i städerna. Jag upprepar, att landsbygden kan icke användas dem i så stor utsträckning. Är det så, att lantbruket får folk från städerna, så är det i allmänhet sådant folk, som lantbruket behöver. Och om det är så, att det kan påvisas en återgång av befolkningen från städerna till landsbygden, vilket efter allt att döma verkligen tycks vara förhållandet, så är det i allmänhet unga ogifta arbetare, som flytta ut och som icke i någon nämnvärd grad lätta bostadstrycket inom städerna.

Jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan men med den ändringen, att anslaget bestämes till 8 miljoner i stället för till 3 miljoner.

Herr Hage. Herr talman! Man kan icke få någon annan uppåttning än den att intresset för den här frågan är bra litet bland andra kammarens flesta ledamöter, när man nu får höra upprepade propositionsrop, då man här i kammaren debatterar en så stor fråga, som denna i själva verket är.

Vad man än föreslår i denna fråga, så vill man icke vara med om det. Jag har förut framställt ett förslag, som gick ut på att antingen lägga bostadsskatt på större väningsinnehavare eller åstadkomma en ransonering av bostäder, försöka uppdelas stora lyxbostäder och på den vägen söka att om möjligt avhjälpa bostadsbristen. Det ville man icke vara med om. Nej, säger man, det går icke alls, utan då skulle det vara lämpligare att anlita anslagsvägen för att få ökat antal bostäder. Då har här väckts motion om ökat anslag till bostad-bygge för statstjänare. Nej då, det ville man inte heller vara med om. Så har jag även tillåtit mig att väcka en motion som går ut på att erhålla ett anslag av 8 miljoner

Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Fort.)

Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)

kronor för bostadsbygge. Men då denna fråga nu här i dag är före, så vill man icke heller vara med om det. Man vill med ett ord icke vara med om något alls. Åtminstone vill herr Bengtsson i Norup göra sitt bästa för att avslå alla anslag. Och utskottet vill endast vara med om 3 miljoner. Men tre miljoner mina herrar, är en oerhört liten summa, när det gäller anslag för ett sådant ändamål som detta.

I förbigående kan jag icke underlåta att säga att det i alla fall förefaller mig bedrövligt, när man får konstaterat, att vänsterregeringen lägger fram ett förslag på 3 miljoner för detta ändamål, då däremot högerregeringens förslag slutade på 4 miljoner. Jag tycker nästan, att det verkar litet genant för vänsterregeringen att komma fram med ett mindre anslagskrav än högerregeringen när det gäller tillgodoseendet av en sådan social fråga. Det är, menar jag, en omständighet, som gör, att vi böra tänka på att öka det anslag, som föreslagits av regeringen.

Nu säger visserligen utskottet, att vi icke böra gå fram på de här vägarna. Det finnes anledning, säger man — och herr Bengtsson var också inne på det amnet — att basera ett sådant bostadsbyggande på andra förhållanden. Men här föreligger ju icke någon som helst möjlighet att nu lagstifta i den riktning, som herr Bengtsson i Norup önskat. Som svar på herr Bengtssons påstående kan man säga: för all del, sök att åstadkomma en sådan lagstiftning, som herr Bengtsson talade om! Föreslå gärna en sådan lag, som kan tvinga de större arbetsgivarna att bygga bostäder åt arbetarna! Men icke skola väl under tiden, till dess denna lagstiftning kommer, befolkningen i de större samhällena bliva lidande på grund av den omständigheten, att det icke finnes någon sådan lagstiftning!

Nu påstår man, att en del av denna beskattning som blir en följd av stora bostadsanslag kommer att läggas på småfolket i landsorten. Mot detta kan man svara, att det finnes möjligheter att ordna också denna beskattningsfråga, så att skatten faller, där den bör falla. Det finnes möjlighet att åstadkomma en betydande progression i allmänhet vid ordnandet av våra skatteförhållanden. Det har väckts en motion från den grupp, som jag tillhör, om åstadkommande av en sådan progression. Går man fram på den vägen, så blir följden, att en stor del av dessa anslag, som det är fråga om, komma att läggas på sådana personer, som ha stora inkomster och som kunna bära denna skatt. Då komma ju visserligen också förmögna personer bland bondebefolkningen att drabbas av denna skatt. Men jag tycker, att det är icke något att klaga över, om personer bland bondeklassen, som ha stora inkomster, också få betala något till detta.

Nu säges det, att om man skulle gå den väg, som utskottet föreslagit, skulle man skänka bort penningar till stora kapitalistiska bostadsföretag. Ja det är ju riktigt. Men man kan ju om man vill undvika detta — giva pengarna endast till kooperativa företag och till kommunala byggen. Det har allt mer och mer

uppstått kooperativa bostadsföretag i en del städer och större samhällen. Läger man anslaget så, att det i allmänhet ges till sådana företag, så kommer det småfolket tillgodo och icke de kapitalistiska företagen.

*Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)*

Vidare säger man, att man här i många fall giver anslag till förmögna kommuner. Men om en kommun har goda skatteförhållanden, så kan man tillämpa den regeln, att sådana kommuner skola erhålla mindre anslag än de, som leva under svårare skatteförhållanden.

Det finnes sålunda enligt min uppfattning framkomliga vägar för att mota alla dessa ötrevligheter, som kunna följa med ett sådant anslag, endast viljan är god. Jag är övertygad om att det finnes möjligheter att åstadkomma en ökning av detta anslag, utan att det skulle medföra de obehagligheter, som det talats om här.

Så var det någon, som sade, att, om man ger detta anslag, så kommer man att förhindra en stimulering av det allmänna privata bostadsbyggandet. Man påstår alltså, att ger man icke anslaget, så kommer det att byggas ett större antal privata bostäder. Men hurudana hyror blir det i sådana hus, som byggas utan anslag? Jo, oerhört höga. Ty vi ha ju beslutat, att för dylika skulle hyreslagen icke gälla. Småfolket kan icke flytta in i sådana hus där hyrorna bli så höga. Då är man på detta håll icke hjälpt med att sådana hus tillkomma.

Slutligen skall jag be att få säga några ord med anledning av yttrandet, att beviljandet av ett sådant anslag skulle innebära en orättvisa mot landsbygden och draga landsbefolkningen till städerna. För min del skulle jag icke ha något mot, om man kunde ställa kyrkan mitt i byn i detta avseende. Jag tror alltså, att det kan finnas skäl att giva något anslag av liknande art även till landsbygden. Här föreligger, som herrarna kanske veta, en motion av herr Sjöblom, som väl kommer att behandlas vid nästa sammanträde och som går ut på att åstadkomma ett sådant anslag även för landsbygden. Denna motion har utskottet avstyrkt. Men reservation har avgivits av kammarens vice talman, och jag har hört av honom, att hans uppfattning med avseende på denna fråga är, att man borde få till stånd en skrivelse för att, om det finnes skäl därtill, även för landsbygden söka åstadkomma ett liknande anslag. För min del vill jag säga, att jag är villig att bitrada en sådan skrivelse. Då kan det ju tänkas, att, om det finnes farhågor för att man på ett oskäligt sätt skulle gynna städerna och missgynna landsbygden, det skulle vara möjligt, att vi kunde möta varandra från ömse håll genom att vi å ena sidan tillgodosåge städerna genom det anslag som jag föreslagit av 8 miljoner och å den andra sidan vore med om en skrivelse, som ginge fram på den linje, som innefattas i herr Sjöbloms motion, varigenom man skulle tillgodose nybyggnadsintressena både på landsbygden och i städerna.

Jag kan alltså, herr talman, med anledning av vad jag nu

Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)

yttrat, icke göra annat än yrka bifall till den motion, som jag väckt, innefattande begäran om ett anslag på 8 miljoner till bostadsbyggande, vilket yrkande överensstämmer med det, som här förut gjorts av herr Nilsson i Malmö.

Herr vice talmannen, som under herr Hages anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Olofsson som yttrade: Herr talman! Några ord med anledning av herr Nilssons i Malmö anföranden. Det var alltigenom ologiska anföranden från början till slut. Särskilt gäller detta hans första anförande. Han började med att tala om industrien och jordbruket, ena gången om det ena och andra gången om det andra, men sedan slutade han med att tala om arbetare, löntagare och lantmän. Nej, fortsätt, herr Nilsson, där han började och håll sig till industrien och jordbruket. Då säga vi, att industrien är skyldig att sörja för sina arbetare, då det gäller bostadsfrågan, liksom lantbruket är skyldigt att sörja för sina arbetare beträffande bostadsfrågan. Då svarar herr Nilsson, att landet har så många förmåner med avseende på lån, dikningslån, gödsel-lån, lån till egnahemsföretag o. s. v. Ja, fortsätt där! Också städerna böra få lån, lån till byggnadsföretag för sina arbetare m. m. Men, säger herr Nilsson, där skall det vara fritt, och utan återbetalningsskyldighet men när det gäller landet, då skall lantmannen få betala både kapital och ränta, men när det gäller städerna, då skall allt detta skänkas bort. Är det konsekvens i ett sådant resonemang? Om herr Nilsson ville fortsätta, där han började, så skulle han komma till ett annat resultat.

Sedan var han inne på en annan fråga och sade, att städernas arbetare få bo i träbaracker. Men huru är det på landsbygden, huru många är det där, som få bo i stenhus? Nej, där får man nog bo i trähus, men i städerna duger icke detta, utan där skall man bo i stenhus. Också en sådan sak kan bidra till att draga folk till städerna. I Stockholm ha arbetare på senare tid kunnat förtjäna ända till 100 kronor i veckan, vid dessa egnahemsbyggen och även detta bidrager att draga folk till städerna. Inte finnes det några arbetare på landet, som tjäna sådana vecko-avlönningar. Nej, det är ett sätt att draga folk från landet och till städerna.

Nu upplyste herr civilministern, att det numera har blivit en omkastning och att folk nu emigrerar från städerna till landsbygden i stället för tvärtom. Jag undrar om det är så alldeles riktigt. Vi hörde också i statsutskottet en statistik, som var ganska ny, men enligt vilken det pågår en utvandring från landet till städerna. Ja, skulle man räkna endast nu på våren, så kan det nog hända, att det är större utvandring till landsbygden, men vilka är det som vandrat ut? Jo, det är rikt folk, som vandrar ut till villor på landet. Tar man dem med i räkningen, kan det nog hända, att herr civilministern har rätt. Men det är icke fråga

om dem nu, utan vi tala om den arbetskraft, som går från det ena hållet till det andra. Jag tror, att invandringen till städerna fortgår, och man hjälper till att underhålla den på detta sätt.

(Om städerna behöva låna pengar för skaplig ränta, så låt dem liksom lundsbygden få låna av staten för att åstadkomma bostäder, men att helt och hållet skänka städerna medel därtill och låta industrien och storkapitalet i stort sett draga sig undan att göra något på detta område, det är icke riktigt. Här förtjänas stora summor på olika sätt, främst på de alster, som frambringas av jorden, men dessa vinster gå huvudsakligen till städerna, och nu skulle vinsttagarna själva få draga sig undan genom att bo i städerna, där kommunalskatten är billig. Jag undrar vad de skulle säga, om man komme därtill, att man såsom i den kommun jag tillhör finge 16 kronor per bevillningskrona i kommunalskatt. Då kan det hända, att även Stockholms stad kunde bygga hus och sörja för bostäder åt sina arbetare. Men det vilja icke vederbörande kommuner, utan de söka hålla kommunalskatterna nere så mycket som möjligt och draga sig, som sagt, undan. Nej, lägg bördan där den bör läggas, så tror jag nog att herr Nilsson skall komma på rätt bog.

Jag ber att få yrka bifall till den av herr Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr *Ander* instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr *Andersson* i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Det är en gammal iakttagelse, att när personer fått en viss vana, kunna de icke komma ifrån den. Det tycks nu, som om herr Nilsson i Malmö hade fått en viss vana att vara ovetting på högern, och det kan han icke komma ifrån, utan han började sitt anförande med att säga, att t. o. m. i statsutskottet var det högerlantmännen, som hade satt sig emot detta förslag. Jag tycker att herr Nilsson borde känna kammarens ledamöter, åtminstone utskottets ledamöter, så pass mycket, att han kan se på utskottets betänkande, att det är lika många vänstermän, som högermän som varit med om den reservation som föreligger.

Men det var egentligen icke detta jag ville säga. Jag ville framhålla, att jag tycker det är tråkigt, att man skall lägga den synpunkten på frågan, att man drager fram skillnaden mellan stad och land. Att detta gäller staden är en sak för sig, men det är icke därför jag för min del har reserverat mig, utan därför, att jag anser det olämpligt att komma med åtgärder av detta slag, som blott äro tillfälliga. Det har till och med hela utskottet varit med om att säga. Utskottet säger nämligen: »Att på sätt vid sistlidet års riksdag ägde rum genom statssubvention åt vissa kommunala eller enskilda byggnadsföretag stimulera byggnadsproduktionen synes enligt utskottets mening vara ägnat att väcka allvar-

Ang. bostadshus med smålägenheter.
(Forts.)

Ang. bostads-
hus med små
lägenheter.
(Forts.)

liga betänkligheter.» När hela utskottet har uttalat detta, måtte det vara besynnerligt, om vi skulle fortgå på den väg, som vi slogo in på förra året.

Jag har den uppfattningen, att de tre miljoner, som här äro ifrågasatta, icke ha det stora värde, som man skulle kunna tillmäta dem, därest man trodde, att beloppet verkligen gjorde någon nytta. Men det är just vad jag icke tror, att man gör med dessa tre miljoner, och då är det bättre att behålla miljonerna, ty såvitt jag kan se få vi nog svårt att skaffa medel till de miljoner, som redan äro beviljade vid denna riksdag, eller som vi stå på vippen att bevilja. Jag är rädd att vi skola få mycket svårt att skaffa dessa medel.

Nu säger visserligen herr statsrådet att den spekulativa byggnadsverksamheten har minskats under tiden efter det vi fingo detta anslag, men att den allmänna byggnadsverksamheten i stället ökats och att detta skulle vara bevis på att de fyra miljoner kronor, som vi lämnade förra året skulle varit till en väsentlig nytta i detta fall. Men, mina herrar, är det därmed bevisat, att det verkligen är *de* miljonerna som åstadkommit detta? Nej, när den spekulativa byggnadsverksamheten går ned, då är detta i min tanke ett bevis på att byggherrarna icke vilja inlåta sig på att bygga, därför att de icke kunna konkurrera med de personer, som få anslag. Om det är en byggherre som vill bygga för att sedan hyra ut bostäder och anser sig icke kunna få anslag, så tänker han: nej, då kan jag omöjligen konkurrera med min graune, som får statsanslag, och därför bygger jag icke. Så tror jag, att anslaget verkar. Det är just därför, som jag för min del icke kunnat vara med om detta anslag, men icke därför att det här föreligger en skillnad mellan stad och land. Jag är lika litet angelägen om beviljande av sådana här anslag till landsbygden som till städerna därest man över huvud kan undvika dem på något sätt.

Nu föreligger visserligen en anledning till tillfredsställelse däri, att detta anslag sa att säga är satt på avskrivning. Vi blevo lovade förra året, när vi beviljade de fyra miljonerna, att detta skulle vara för en gångs skull och sedan skulle det vara slut. Nu, som vi se, är anslaget visserligen minskat med en miljon, men å andra sidan ställes det i utsikt, att det skall fortsättas nästa år, så att det icke är så säkert, att vi bli av med anslaget med detta år.

Jag kan därför av rent principiella skäl, herr talman, icke var med om att godkänna det förslag, som här föreligger, och det är därför som jag reserverat mig och ber att få yrka bifall till herr Nilssons i Skottlandshus m. fl. reservation.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Andersson* i Knäppinge.

Herr *E r i k s s o n* i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Jag förstår, att man kan göra invändningar mot att bevilja anslag för

detta ändamål, och att det kan finnas fog för invändningar vill jag ingalunda bestrida. Det är klart, att detta är en artificiell åtgärd för att få fram bostadsproduktionen i städerna, men det finnes icke något annat val än att fortsätta på den väg som vi praktiserade i fjol och som Kungl. Maj:t nu föreslår även i år.

*Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.*

(Forts.)

Efter mitt sätt att se måste man taga upp till mycket grundlig behandling, och det fortast möjligt, frågan om att söka genom lagbestämmelser eller andra åtgärder, som regeringen kan finna lämpliga, förmå arbetsgivarna, de stora fabrikanterna, att åstadkomma bostadsproduktion inom de stora industrisamhällena och städerna. Det finnes ingen annan framkomlig väg, såvitt jag kan förstå. Men skola vi slå in på den vägen, så måste herrarna också vara beredda på att staten får göra detsamma för sin del. Jag har arbetat för att staten skulle börja bygga för sina arbetare i Örebro. Där har staten 1,200 arbetare vid centralverkstäderna och bostad för ett tiotal av dessa arbetare. Det är en oerhörd bostadssvärighet i Örebro. Statsutskottets majoritet gick på, att man skulle anslå medel för att börja bygga bostäder åt dessa arbetare, men det förslaget avlogs. Vad vilja herrarna över huvud, då ni avslögo även den framställningen? Staten skall väl, om den är arbetsgivare, icke begära mer av andra än den underkastar sig själv. I Örebro har staten som sagt 1,200 arbetare och bostad för ett tiotal av dessa, men herrarna vilja icke ens anslå medel för att man skulle kunna börja bygga där.

Nu har jag den uppfattningen, att vad regeringen måste göra det är att taga itu med denna fråga efter andra linjer, så att man pressar arbetsgivarna att bygga och deras vinster får lov att användas för detta ändamål. Men det kan icke ske nu i sommar, och det är en oerhörd stor bostadsbrist på flera håll i vårt land. Det är ett obestriddigt faktum. Det berättades på avdelningen i utskottet och även i dess plenum av representanter från Stockholm och Malmö om där rådande förhållanden. Det måste göras något, det är en ren barmhärtighetsåtgärd som måste vidtagas. Vid sådant förhållande kan jag icke förstå annat än att herrarna skulle kunna vara med om att offra för detta ändamål ett belopp så stort, att man åtminstone kunde avhjälpa den allra värsta nöden i de största städerna.

Häremot säger man nu, att industrien, att storkapitalet drager sig alldeles undan, om man går denna väg. Nej, det är icke alldeles riktigt, om man ser närmare på saken, ty krigskonjunkturskatten drabbar icke jordbrukarna så särdeles mycket. Jag har den uppfattningen, att krigskonjunkturskatten skall drabba där den nu drabbar, men nog får man säga, att storindustrien får bära den största bördan av denna skatt, och om man anslår av dessa medel, så får storindustrien således indirekt bidraga till ändamålet. Det kan icke förnekas, att så är.

Det anfördes av herr Olofsson, ett exempel på, hur mycket arbetarna förtjänade på dessa byggen, och det skulle vara hans skäl för avslag. Nu var det så, att när Stockholms stad byggde ute vid Stadshagen, så gjorde staden ett experiment. Den ackorderade bort byggnaden åt ett lag arbetare, utan någon byggmästare som mellanhand.

Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)

och dessa arbetare fingo icke mera betalt för arbetet med husets uppförande än som skulle åtgått om en byggmästare hade tagit saken om hand. Följden blev emellertid, att de förtjänade rätt så bra, och det kan nog hända, att de på slutet, när de forcerade arbetet, kommo upp till en arbetsförtjänst av 100 kronor i veckan. Om det nu varit en byggmästare, som haft arbetet på entreprenad och arbetarna tjänat 50 kronor i veckan och byggmästaren 50 kronor i veckan på varje arbetare, hade ingen fått reda på det och då hade allt varit bra. Men därför att dessa arbetare förtjänade litet mer, till följd av att ingen byggmästare fanns som mellanhand, skall man nu komma med klander. Det upplystes i utskottet, hur det hängde ihop med denna sak, och ändå kommer man fram med samma skäl här. Jag tycker, det är märkvärdigt, att om några arbetare för en gång visa, att de kunna taga hand om ett bygge utan någon byggmästare som mellanhand, man då skall missunna dem vad byggmästaren tagit under andra omständigheter.

Hur jag ser på denna sak, kan jag icke finna annat än att vad Kungl. Maj:t här begär är alldeles för litet belopp. Jag har för min del i utskottet talat för ett högre belopp och skulle för min del helst giva min röst för det anslag av 8 miljoner, som här är föreslaget, men då det är mycket små utsikter att få detta anslag igenom, och då intet yrkande blivit framställt till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, anser jag mig pliktig att hemställa om bifall till utskottets förslag. I alla fall vill jag säga ärligt och bestämt ifrån, att mina sympatier gå till det yrkande, som framställts på ett anslag av 8 miljoner.

Jag ber emellertid som sagt, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Det har upprepade gånger i debatten sagts, att den reservation som nu debatteras, har utgått från högermän. Hela andrakammarhalvan med undantag av socialdemokraterna stå dock, så vitt jag vet, bakom reservationen, och även jag står för den.

Den siste ärade talaren sade, att det måste vara barmhärtighetssynpunkter som här få bli avgörande. Jag skulle vara den siste att försöka bagatellisera de skriande missförhållanden som ligga i den bostadsbrist som nu är rådande för mindre bemedlade i åtskilliga stadssamhällen i vårt land. Det är en förfärlig nöd som måste råda på vissa platser, och det är också ett verkligt statsintresse att avhjälpa nöd av det slaget. Att staten, som har de verk sammaste medlen att ålägga skatter under de höga krigskonjunktioner som nu industrien och vissa näringar ha fördel av har skyldighet att träda reglerande emellan, är sant. Men det måste väl ändock icke få förbises, att de stora, rika, fyrk starka kommunerna själva främst måste träda i bräschen, när det gäller avhjälpan av sådan nöd som det nu är fråga om. Ty det är ju dock så att inom dessa samhällen, som det nu närmast gäller, ha vi de bärkraftigaste industrierna, och näringsgrenar, som just ha stått i högt flor, och haft en guldålder under dessa kristidsår. Därför anser jag, att det

är just dessa, som måste träda emellan för att få bort den nöd, den bostadsbrist som det nu talas om och som särskilt trycker de mindre bemedlade.

*Ang. bostads-
hus med små
lägenheter*
(Forts.)

Utskottsmajoriteten har också känt det ohållbara i den ståndpunkt den intagit när utskottet såsom också herr Andersson i Skivarp nyss erinrade om själv börjat sitt utlåtande med de orden: »Att på sätt vid sistlidet års riksdag ägde rum genom statssubvention åt vissa kommunala eller enskilda byggnadsföretag stimulera byggnadsproduktionen synes enligt utskottets mening vara ägnat att väcka allvarliga betänkligheter». Ja, det är så sant, det måste väcka betänkligheter. Men ändå stå i är bland denna majoritet många, som i följd ingo emot ett anslag av samma art, och det är så mycket märkligare som anslaget förespråkare i följd uttryckligen gång på gång framhöllo att det var endast för en gång detta begärdes och att det icke skulle återkomma något yrkande om liknande anslag i framtiden, och därmed finge de med sig de tveksamma. De, som i följd icke ens kunde vara med om att säga a, de äro nu med om att säga b, ja, i utskottet fick man t. o. m. höra yttranden, som pekade på, att man också är beredd att säga c, ty där uttalades, att om ett anslagskrav av liknande art framkommer ett följande år, så bör man se till, att de mindre bemedlade och arbetarne erhålla företrädesrätt när det gäller inlösen av de smålägenheter, som åstadkommas med hjälp av dessa statsmedel. Jag frågar hur kan man då säga att detta är så rent tillfälligt och hur kunna de, som i följd voro så absolut mot förslaget, hava bytt ståndpunkt? Ja, vi ha hört svaret, det är nöden, och så gripa känslösynpunkterna oss och så vika vi ifrån vad vi förut ansågo vara principiellt riktigt. Så har det också kommit till något nytt, nämligen konsekvenserna. Ja, jag tycker, att konsekvenserna mana mig att intaga samma ståndpunkt, som jag intog i följd. Nu talas det om, att det är kompletterings- och avvecklingsåtgärder, för vilka vi böra ånyo bevilja anslag. Ja, det är betänkliga kompletterings- och avvecklingsåtgärder, tycker jag, när det gäller statens medel. Det låter nog så bestickande, men saklaget förändras icke.

Nu vill jag visst icke, såsom det redan betonats, göra detta till en stridsfråga mellan stad och land, men ansåg jag fjolårets beslut olyckligt, så anser jag det förslag, som utskottsmajoriteten nu gått på, ännu olyckligare. De tre miljoner, som föreslås i utskottsbetänkandet, äro ju en försvinnande bråkdel av vad som skulle behövas, påstår man, om det skulle bli en effektiv hjälp. Må då de övriga möjligheter till bostadsbristens avhjälpande, om vilka utskottsmajoriteten talar, komma till användning, och jag menar då, må de rika industrierna och näringarna i städerna taga vid. De ha god ekonomisk bärkraft, de kunna göra vad här behöves. Landsbygdens industrier få sörja för sina arbetarskaror, må städernas göra detsamma.

Då man här söker öva press på landsbygdens representanter genom att framhålla, hur landsbygden också fått rikliga anslag

ing. bostads-
hus med små-
lägenheter.

(Forts.)

under kristiden, så vill jag understryka, vad andra talare tidigare sagt. De anslag, landsbygden fått, ha sannerligen kraft vederlag av så pass stor omfattning, att fråga blir, var vinsten står, om debet och kredit sätts riktigt noggrant mot varandra. Sedan skyller man på, såsom herr Eriksson i Grängesberg nys sade, att de stora krigskonjunkturskatterna ha gått ifrån städerna; men landsbygden har också, i både direkta och indirekta pålagor, fått kännas vid en sådan pressning under dessa krisår, att jag sannerligen icke tror, att städernas inkomsttagare ha haft det tyngre, när det gäller pålagor, låt vara att landsbygden har haft sina förmåner därjämte.

Här är i debatten vidrörd frågan om avfolkningen på landsbygden och inflyttningen till städerna. Den frågan var också uppe i utskottet, och det sades där, att statistiken visar, att denna avfolkning pågår i raskt tempo. Då invändes det från majoritetens sida inom utskottet: Det är gammal statistik; numera är denna invandring från landsbygden till städerna betydligt mindre, ja det är tvärtom utflyttning från städerna till landsbygden. Detta har också framhållits här i dag, och herr Olofsson vidrörde det nyss, men han drog icke ut konsekvenserna därav. Jag vill antaga att detta, som man med sådan energi framhåller, är riktigt, men då löser sig bostadsproblemet på ett alldeles naturligt sätt. Då kommer landsbygden att få hysa dessa, som bli utan bostad i städerna. Mätte det blott vara såsom man säger, och mätte avfolkningen i städerna ske så småningom, så att ständernas invånare flytta ut på landsbygden. Det är det enda sunda och riktiga, motsatsen är en fara för samhället.

Det är också nämnt här, att ett anslag av den art, som nu här är ifrågasatt, om det vore av någon betydelse, måste verka tveeggat. Och ett är visst; det har kanske hindrat lika många byggen under det sistlidna året som det har framhjälpit byggen. Ty givet är, att de byggherrar, som stå bland de missgynnade och icke kunna få statssubvention till sina byggen, draga sig för att bygga, då de ha svårt att stå sig i konkurrensen med dem, som kunna erhålla detta stöd, och i följd därav sätta sina byggen i verket.

Man bör, vill jag säga till sist, icke peka så mycket på landsbygden och de stora fördelar den har och begära av landsbygdens representanter, att de skola i allt stå städerna bi. Städernas olika befolkningslager visa så ringa samförstånd och intresse för bostadsbristens och kristidsnödens avhjälpande inom egna råmärken, att kraven på landsbygden och riksdagen böra hållas inom rimliga gränser. Jag tror, att det har påvilat landsbygden icke minst under de gångna åren att göra sitt till så att vi kunnat som skett reda oss genom svårigheterna.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den av herr Nilsson m. fl. vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Herr Olofsson: Ja, herr talman, jag skall icke alls förlänga

debatten, men jag kan icke underlata att svara herr Eriksson i Grängesberg, när han påbördar mig att hava haft såsom motiv för mitt avstyrkande vad jag uppgav om de stora förtjänster, som arbetare haft vid byggen här i Stockholm och att jag skulle missunna dem den inkomsten. Det har icke alls varit mitt motiv. Må arbetarna förtjäna så mycket de kunna här i Stockholm, men må de förtjäna lika mycket på landsbygden, så jämnar det ut sig och blir icke någon ström till städerna. Såsom det nu är blir det blott en pafrestning, som gör att folk flyttar in till städerna på grund av att arbetsförtjänsterna där äro större. Detta var mitt motiv. Jag missunnar visst icke en arbetare stor arbetsförtjänst, i synnerhet om det är en arbetare, som sköter sig. Jag vill säga herr Eriksson i Grängesberg att man skall icke påbörda sina motståndare andra motiv, än de uppgivit sig hava.

*Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)*

Herr Nilsson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord till! Herr Andersson i Skivarp yttrade nyss, att han icke såg frågan så, att det här förelåg en strid mellan landsbygden och städerna, utan att han var mot detta anslag av det skälet, att dess beviljande skulle motverka byggnadsverksamheten. Jag vill då säga, att innan föregående års riksdag fattade beslut om ett anslag av fyra miljoner för detta ändamål erbjödo vissa kommuner ute i landet byggmästare att uppföra bostäder mot det att kommunerna skänkte dem tomterna. Det ansågs emellertid så dåligt lönande, att byggmästarna icke ville gå med på den saken. Följaktligen hade man ingen annan väg än att gå till staten och söka få understöd. När herr Hans Andersson alltså säger, att det beviljade anslaget har motverkat byggnadsverksamheten, så är denna hans uppfattning således icke riktig, och då det var det enda skälet, varpå han stödde sitt avslagsyrkande, hoppas jag, att han och hans meningsfränder efter denna replik kommer att understödja förslaget d. v. s. rösta för utskottets utlåtande med den ändring, som jag tidigare har föreslagit.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det av herr Nilsson i Malmö under överläggningen framställda yrkandet samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och fann herr talmannen den förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering emellertid begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo då båda återstående propositionerna. därvid herr talmannen förklarade sig anse den under 3:o) angjyna nu hava flertalets röster för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill att kammaren till kontroproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 133 antager yrkandet om

*Ang. bostads-
hus med små-
lägenheter.
(Forts.)*

avslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Nilsson i Malmö under överläggningen framställda yrkandet.

Öröstningen enligt denna voteringsproposition utföll med 57 ja mot 55 nej; och blev foljaktligen den av kammaren nu godkända propositionen för huvudvoteringen så lydande:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 133, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Huvudvoteringen utvisade 74 ja mot 46 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Härpå föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för utförande av vissa reparations- och ändringsarbeten å de i kvarteret Grönlandet norra i Stockholm befintliga byggnaderna;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till tullstatens enskilda pensionsinrättning; och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution av erlagd tull för en postföraren Jens Tangen från Norge tillhörig automobil.

Utskottets förslag i dessa utlåtanden biföllos.

§ 12.

*Ang. arbets-
löshetens be-
kämpande.*

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetslöshetens bekämpande ävensom två i ämnet väckta motioner.

I en den 22 mars 1918 till riksdagen avlåten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 259, hade Kungl. Maj:t, under återopande

av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna grunder, anvisa

dels — utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel — på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, 15,000,000 kronor,

dels ock på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått två inom andra kammaren väckta motioner, den ena, nr 186, av herrar *Borggren* och *Sjöström*, däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta att till de arbetslösa bageri- och konditoriarbetarna, som icke kunnat erhålla annan sysselsättning, skulle utbetalas ett understöd av 25 kr. i veckan för varje arbetare, samt dessutom till familjeförsörjare 5 kr. för hustru och 3 kr. för varje oförsörjt barn under 15 år. och beräknas utgå från och med den 1 januari 1918, samt den andra, nr 388, av herr *Hagman* i Stockholm, däri hemstälts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att i de bestämmelser, som kunde komma att utfärdas angående understöd åt medellösa arbetslösa, måtte intagas bestämmelser om, att vid indragning av arbetslöshetsunderstöd detta endast kunde ske, då understödsnämnd därom enhälligt beslutade, eller, om detta i vissa fall ej ansåges lämpligt, sådant beslut endast kunde fattas genom viss kvalificerad majoritet.

Utskottet hemställde

1) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande proposition måtte för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över civilärenden den 22 mars 1918 angivna grunder, dock med iakttagande av vissa utav utskottet förordade jämkningar, anvisa

a) — utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel — på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, 12,000,000 kronor; och

b) på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor; samt

2) att ovanberörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Kvarnzelius*, *Lamm*, *Asplund*, *Eriksson* i Grängesberg, *Anderson* i Råstock, *Ingvarson*, *O. Nilsson* i Örebro, *Hansson* i Stockholm och *Nilsson* i Mahmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts föreliggande proposition samt med avslag å herrar *Borggrens* och *Sjöströms* ovanberörda motion måtte för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över civilärenden den 22 mars 1918 angivna grunder, anvisa

Ang. arbetslöshetens bekämpande
(Forts.)

Ang. arbetslöshetens bekämpande.

(Forts.)

a) utöver av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade medel på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst, 15,000,000 kronor. och

b) på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst, 4,000,000 kronor; samt

2) att herr Hagmans i Stockholm ovanberörda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

av herr C. G. Ekman.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter ordet lämnades till

Chefen för civildepartementet herr statsrådet Schotte som anförde: Herr talman, mina herrar! I det här föreliggande betänkandet har utskottet gjort några ändringar uti Kungl. Maj:ts förslag såväl med avseende å grunderna för ifrågavarande anslags utgående som med avseende å själva det belopp, som på tilläggsstat för år 1918 borde anvisas. Jag ber att med några ord få upptaga till bemötande de tre invändningar, som utskottet haft mot Kungl. Maj:ts förslag.

Den första skiljaktigheten är den, att utskottet ansett, att staten icke borde för det här ändamålet lämna högre bidrag än nu, d. v. s. hälften, under det däremot Kungl. Maj:tt föreslagit, att av arbetslöshetsunderstöd $\frac{2}{3}$ skulle få utgå av staten och $\frac{1}{3}$ skulle lämnas av kommunerna. Det åberopas av statsutskottet, att redan nu har Kungl. Maj:tt rätt att i undantagsfall gå utöver hälften och att det därför synes onödigt att höja bidragit till $\frac{2}{3}$, varför statens normala andel i understötsbeloppet, således fortfarande bör och kan bibehållas till hälften. Jag tror för min del emellertid, att det vore olyckligt, om icke Kungl. Maj:ts förslag i det här avseendet skulle vinna riksdagens bifall. Det är starka skäl, som tala för nödvändigheten att nu skrida till en höjning av statens procentdel i förhållande till kommunernas. Dessa skal kunna sammanfattas så, att först och främst är företaget tillkommet på tillstyrkan av arbetslöshetskommissionen, som med den speciella erfarenhet, varmed den sitter inne på detta område, kommit till den uppfattningen, att det behövs en ytterligare stimulering av kommunernas intresse för ifrågavarande ändamål, och att detta lämpligast sker genom att staten bidrager med $\frac{2}{3}$ av understödet. Det har visat sig en ganska stor återhållsamhet i avseende å anslagen från kommunernas sida till ifrågavarande ändamål. Kommunerna, särskilt landskommunerna, ha varit mycket försiktiga. Sålunda ha t. ex. under april resp. mars månader endast 14 resp. 13 landskommuner utbetalat understöd för arbetslöshet. Antalet städer håller sig till omkring 20. Beloppet för landskommunerna de senaste månaderna har varit 55,000 kronor i månaden, då det däremot i städerna uppgått till omkring 300,000 kronor i månaden. Det är emellertid så, att den höjning av understödsbeloppet, som här är föreslagen, måste komma att öka kommunernas börda för ändamålet, och kommunerna ha också under den närmaste tiden

att vänta ganska dryga omkostnader i övrigt för sin dyrtidslindrande verksamhet. Ett bakslag med avseende å anslag till arbetslöshetens bekämpande är därför att befara. Och då stora kärer av arbetslösa få sin skatteförmåga nedsatt kan man i samma mån befara, att kommunernas ekonomi kan komma att ställa sig sämre detta är än föregående år, varför det är önskvärt att statens bidrag till arbetslöshetsunderstöd blir så mycket större. Detta skulle naturligtvis i hög grad stimulera kommunernas intresse, då det gäller att verkligen se till att de åtgärder, som äro möjliga, vidtagas för arbetslöshetens lindrande. Det är av praktiska skäl icke heller lämpligt, att på samma ort statens bidrag utgår med olika belopp till skilda kategorier av arbetslösa, utan den riktiga lösningen av ifrågavarande spörsmål torde vara den, att statens bidrag höjes till $\frac{2}{3}$. Därigenom kan man också få betrakta det som rena undantagsfall, att statens andel går utöver dessa $\frac{2}{3}$ och således får betala, sasom ett eller annat fall hittills skett, $\frac{9}{10}$ eller $\frac{3}{4}$ av beloppet. Jag befara nämligen, att, om det står kvar, att staten normalt betalar endast hälften, och att det således endast blir i undantagsfall, som staten skulle äga betala mera, dessa undantagsfall komma att bli så talrika, att de i själva verket kunde komma att överstiga de fall, då regeln tillämpas. Det vore därför angenämt för Kungl. Maj:t att slippa komma i det dilemma, som skulle bli fallet, om Kungl. Maj:t av nödvång ville utdela högre understöd, än som är avsett vara det normala. Det har också visat sig en stark återhållsamhet av kommunerna att slå in på denna väg, och det kan man ju förstå med hänsyn till de ekonomiska bördor, varav kommunerna allmänt lida. Men å andra sidan måste man ju se till att icke arbetslösheten antager alltför stora dimensioner, och därför är det nödvändigt, att kommunerna genom ökat bidrag å statens sida stimuleras till att icke visa sig alltför knapphändiga vid tilldelandet av arbetslöshetsunderstöd. Det är också givet, att penningvärdets fortgående fall gör kommunernas belastning allt större, om de skola sörja för hälften av understödet. Det är därför att befara icke blott att det icke skall gå framåt med avseende å kommunernas intresse för denna sak, utan även att det skall inträffa ett bestamt bakslag, som kunde vara olyckligt. Det synes mig vid sådant förhållande vara det i alla avseenden riktiga att taga steget fullt ut och bestämma statens bidrag till $\frac{2}{3}$, då det också blir möjligt att endast i undantagsfall överskrida denna proportion.

Den andra skiljaktigheten mellan Kungl. Maj:ts förslag och statsutskottets är den, att Kungl. Maj:t ville låta understödet kunna uppgå till $\frac{8}{10}$ av den normala arbetslönen i yrket, medan statsutskottet fortfarande vill stanna vid nuvarande $\frac{2}{3}$. Som skäl för Kungl. Maj:ts förslag kan åberopas dels det, att arbetslöshetskommissionen givit ett kraftigt understöd härvidlag, och dess auktoritet och erfarenhet på området har naturligtvis varit ett starkt stöd för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, och dels ytterligare den omständigheten, att arbetargrupper med stagnerande löner bli allt-

Ang. arbetslöshetens bekämpande.

(Forts.)

Ang. arbetslöshetens bekämpande.

(Forts.)

för missgynnade, om man stannar vid $\frac{2}{3}$ av lönen, särskilt i betraktande av den starka stegringen av levnadskostnaderna under sista tiden.

Det är också att märka, att det är icke blott de rena arbetarekategorier, som numera drabbas av arbetslöshet, utan den har redan börjat sträcka sig in på områden, som förut varit förskonade därifrån, t. ex. kontorsområdet o. d. Och det är givet, att där anspråket på att kunna tilldelas något högre bidrag än $\frac{2}{3}$ av lönen kan vara särskilt befogat.

De skäl, som utskottet anfört mot Kungl. Maj:ts förslag är att såsom utskottet säger, att det därigenom skulle »i alltför stor utsträckning kunna inträffa, att arbetslösa inom vissa yrken komme att erhålla högre understöd än den avlöning, som inom andra yrken skulle kunna under arbete uppbringas.»

Ja, det är förhållandet redan nu med $\frac{2}{3}$ som gräns, ty det är alldeles otvivelaktigt, att det finns högre kvalificerade arbetaryrken, där $\frac{2}{3}$ av den normala arbetslönen överstiger vad den normala arbetslönen är för vissa andra yrken. Detta är således icke något skäl. Det är alldeles omöjligt att i det fallet kunna draga upp några jämförelser, utan skall någon jämförelse göras, så blir det att inom samma eller närliggande yrken se till, att icke arbetslöshetsunderstödet kommer att överstiga den normala arbetslönen där. Men det är, som sagt samma förhållande, vare sig man sätter procenttalet till $\frac{8}{10}$ eller $\frac{2}{3}$.

Jag tror icke heller det är någon fara för missbruk av en dylik högre procentsats. Det har visat sig, att stark kontroll alltid utövats på detta anslags användning dels från vederbörande kommuners sida och dels från arbetslöshetskommissionen. Jag tror också, att man kommer alltjämt att se till, att man håller sig till den lämpliga proportionen av understöden, men att det är önskligt att på sätt av Kungl. Maj:t ifrågasatts få i detta fall något friare händer än förut.

Med avseende på det sammanlagda anslagsbelopp, som här är föreslaget, skiljer sig ju Kungl. Maj:ts förslag, från utskottets därtinnan, att Kungl. Maj:t ju begärt ett förslagsanslag av 15 miljoner kronor, medan utskottet förordar endast 12 miljoner kronor. Man kan ju säga, att det är synnerligen svårt nu att bedöma, huruvida det erfordras 12 eller 15 miljoner, och att man icke kan anföra några fullt plausibla skäl för att anslaget bör sättas till 15 miljoner, när arbetslöshetskommissionen ansett det kunna stanna vid 12 miljoner. Det må vara sant. Men det är naturligtvis mycket bättre i alla fall att ha en säkerhetsmarginal, och det vinner man genom att höja anslaget till 15 miljoner. Det är ju ett förslagsanslag högst, som Kungl. Maj:t icke kan överskrida, och det skulle ju vara förenat med stora svårigheter, om det skulle visa sig, att arbetslösheten blir så stor, att man icke hade medel att effektivt ingripa på detta område.

Jag hoppas därför, att kammaren skall finna, att det är skäl att bevilja det högre beloppet. Det är klart, att om behovet visar

sig vara mindre än man befarar, så kommer motsvarande belopp att besparas, och jag tror icke man kan förebrå arbetslöshetskommissionen eller dem, som förut haft hand om dessa understöds utdelande, att icke ha iakttagit nödig försiktighet därvidlag.

I det sammanhanget vill jag fästa uppmärksamheten, på ett annat förhållande, som synes mig angeläget att hålla fast vid. Det är nämligen det, att man må icke föreställa sig, att det är något så stort antal fall, där kontant understöd utgår. I de mycket, mycket övervägande fallen beredas arbetstillfällen. Det har gjorts så med avseende på stenhuggarne i Bohuslän och vissa andra trakter i landet, och det har gjorts så i ganska stor utsträckning även med avseende på textilarbetare och arbeterskor. Särskilt för textilarbetare har det beviljats av arbetslöshetsanslaget 2 miljoner kronor för att sätta igång särskilda arbeten för att sysselsätta dem och det är arbeten, som äro av rent produktiv art. Det är också en tillfredsställelse att konstatera, att dessa försök, såvitt man hittills kan bedöma, synas ha utfallit ganska lyckligt. Det är omkring 1,100 dylika arbetare och arbeterskor, som nu sysselsättas med skogsodling i mellersta och västra delarna av Sverige. Arbeterskorna mottogos till en början om icke med misshag så dock med en viss misstro av befolkningen, som föreställde sig, att dessa »hyxtöser», icke skulle kunna göra nytta i produktivt skogsarbete. Men det har visat sig, att stämningen nu är omkastad. Det har visat sig, att man är belåten med deras arbete och att flere och flere anmälningar om hjälp komma in, ävensom att arbetarne och arbeterskorna själva i regel äro skäligen belättna med den verksamhet de ha. Det har nyligen varit inspektion av de där arbetena från arbetslöshetskommissionens sida, och den förklarar, att det för kommissionen är en tillfredsställelse att se, att det här första försöket slagit ganska väl ut och att man därför kan fortsätta på den väg, som i det fallet redan är inslagen. Men det är givet, att just dessa arbeten, arrangerandet av arbetstillfällen ävensom en del därmed sammanhängande administrationskostnader och annat, betingar proportionsvis mycket mera anslag av statsmedel, än om det endast vore fråga om att betala en viss kvotdel av arbetslönen. Detta att arbetstillfällen beredas är ett ytterligare skäl att bevilja det högre anslaget, så att man därigenom kan bli i tillfälle att i största möjliga utsträckning bereda de arbetslösa arbetstillfällen av ifrågakvarande slag. Vi äro väl alla ense om — såsom kraftigt framhållits i propositionen — att detta just är det riktigaste sättet, på vilket man kan använda arbetslöshetsanslaget.

Jag tror därför det skulle vara klokt av kammaren och önskligt, om Kungl. Maj:ts proposition jämväl i nu förevarande avseende oförändrad bleve bifallen, och jag vågar hemställa att den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen i sådant syfte måtte i stället för utskottets förslag vinna kammarens bifall.

Vidare yttrade:

Herr Nilsson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Jag an-

Ing. arbetslöshetens bekämpande.

(Forts.)

Ang. arbetslöshetens bekämpande.
(Forts.)

ser, att de av Kungl. Maj:t gjorda förändringarna ifråga om villkoren för utbetalande av understöd äro synnerligen välbetänkta både med hänsyn till kommunerna och med hänsyn till understödstagarna. Kommunerna äro ju synnerligen betungade. Förut ha kommunerna fått erlägga hälften och hälften har erlagts av staten. Kungl. Maj:t har välbetänkt ändrat detta därhän att kommunen skulle betala $\frac{1}{3}$ och staten $\frac{2}{3}$. Mot detta har invänts av statsutskottet, att därigenom kunde kommunen komma att uppträda mera likgiltigt vid utbetalande av understöd och icke vidtaga samma noggranna kontroll, som den tidigare gjort, då kommunen måste betala hälften av understödet. Men här är det ju icke fråga om nedsättning av kommunernas understöd. De få ju betala detsamma som hittills, det är endast statens bidrag som höjts, och med kännedom om den kommunala kontrollen kan man överlämna utbetalningen åt den. Kommunerna bidraga i stället på grund av sin stränga kontroll att framkalla ett starkt missnöje på sina ställen. Det finns en del personer, som icke är lämpade för grovarbete, såsom målare och tobaksarbetare m. fl., och vilka det därför icke är lämpligt att utsända till grovarbete, men så snart arbetsförmedlingsanstalterna eller kommissionerna kunnat skaffa dessa människor arbete, ha de sänts ut, även om de icke varit lämpade för arbetet i fråga, och det är därför som vi sett en sådan motion väckas som den av herr Hagman från Stockholm väckta, som vi dock inom utskottet icke ansett oss kunna bifalla, då det är synnerligen svart att fastställa villkor för utbetalande av understöd i kommunerna.

Kungl. Maj:t föreslår andelen av dagavlöningen till $\frac{8}{10}$ under det att majoriteten föreslår den som hittills till $\frac{2}{3}$. Inom utskottet har detta motiverats på flera olika sätt. Emellertid har man bland annat ansett, att när en familj består av många barn, så kan understödstagaren få understödet utgående till emellan 9 och 10 kronor. Det är alldeles oriktigt att bygga något på detta, ty det är som herr statsrådet tidigare anmärkt, en begränsning sådan, att om t. ex. daglönen ute i bygden är 5 kronor, så får man då ett understöd av $\frac{8}{10}$ av densamma.

Reservanterna ha i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit slutbeloppet till högst 15 miljoner kronor och majoriteten inom utskottet till högst 12 miljoner kronor. För min del ifrågasatte jag, om icke ur Kungl. Maj:ts förslag borde borttagas ordet »högst» framför 15,000,000 kronor. Jag undrade nämligen, om icke detta kunde visa sig behöfligt under de förhållanden, under vilka vi leva. Om vi antaga, att dessa 15 miljoner kronor plus de, som äro över från föregående år, åtgå eller taga slut i november eller oktober, så har faktiskt Kungl. Maj:t icke något vidare att betala med. Därför ansåg jag, att man borde borttaga detta ord »högst». Detta vann emellertid icke bifall, och jag avstod från förslaget i avdelningen. Men sedan såg jag, att majoriteten enat sig om dessa 12 miljoner kronor. Jag vill emellertid på det starkaste betona, att om man icke kan borttaga ordet »högst», varom jag icke skall

framställa yrkande, så bör man icke nedsätta beloppet till vad man här föreslagit.

Jag återkommer till vad jag började med eller till den ändring, som utskottsmajoriteten vidtagit i Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, nämligen att understödsbeloppet skulle fördelas mellan staten och kommunen med hälften på vardera. Om riksdagen skulle bifalla detta utskottets förslag, skulle detta komma att gå ut över de arbetslösa, ty det finnes många kommuner, som äro så fattiga och betungade, att de helt enkelt icke kunna utbetala något understöd.

Med stöd av vad jag här yttrat ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Inom utskottet var det ingen, som motsatte sig, att anslag lämnades till arbetslöshetsunderstöd. Men jag tror, att man i alla fall bör reflektera över, huru det kan gå i detta avseende.

Kungl. Maj:t har för detta ändamål begärt 15 miljoner kronor, och utskottet har föreslagit 12 miljoner kronor. Vi få komma ihåg, att vid 1918 års ingång fanns på det gamla anslaget 5,715,000 kronor. Salunda skulle ju Kungl. Maj:t få till disposition under innevarande år nära 18 miljoner kronor. Det är ju ett högst väsentligt belopp, så att jag tror icke, att det skulle komma att behövas mera, så att den saken anser jag icke vara så mycket att resonera om.

I fråga om villkoren har ju från herr statsrådets sida anmärkts, att det varit ganska stark kontroll såväl från kommunernas som från statens sida. Ja bevars, det vill jag icke förneka, och jag hoppas, att denna kontroll skall komma att fortfara, men jag tror, att kontrollen blir starkare från kommunernas sida, om de skola betala hälften i stället för en tredjedel. Det blir nog en liten skillnad i sådant fall.

Vad beträffar frågan, huruvida andelen av dagavlöningen bör sättas till $\frac{8}{10}$ i stället för $\frac{2}{3}$, så kan det vara svårt att säga, vilket som därvidlag är det rätta. Men jag tror, att avdelningen — jag får säga, att jag icke suttit på avdelningen under detta ärendes behandling från första stund — hade den uppfattningen, att det skulle räcka med $\frac{2}{3}$ av dagavlöningen. Huru det är, så blir det en ganska väsentlig summa i alla fall, man må räkna huru man vill. Understödens maximibelopp kunna ju uppgå för man och hustru till 4 kronor och dessutom 80 öre för varje barn. Salunda tycker jag, att det icke är något dåligt förslag, som man här framlagt. Jag vill tillägga, att vi äro inne på ett plan, där vi kanske gått något för brådstörtat tillväga. Jag tror, att kammarerna något bör tänka på att dessa kostnader också skola betalas.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hagman i Stockholm: Herr talman, mina herrar! I före-

Ang. arbetslöshetens bekämpande.

(Forts.)

liggande fråga har jag tillåtit mig väcka en motion, och jag skall därför be att få anföra några synpunkter i detta ärende.

Innan jag går in på vad jag anfört i min motion, vill jag säga några ord i allmänhet om denna vår understödsverksamhet under den omfattande arbetslöshet, som nu föreligger. Det synes mig, som om denna provisoriska understödsverksamhet, som nu pågått sedan 1914, borde utgöra en synnerligen stark maning till att även i vårt land, få till stånd en verklig arbetslöshetsförsäkring, såsom fallet är i andra länder. Ty den understödsverksamhet, som nu pågår, är ju fotad på grunder, som äro av provisorisk natur, och bland de arbetslösa gör sig ett mycket starkt missnöje gällande beträffande särskilt behovssynpunkten, som ligger till grund för understödsbeloppens storlek.

Statsutskottet har icke ansett det möjligt att gå med på att befria kommunerna från att betala hälften av understöden, utan man utgår ifrån, att allt fortfarande kostnaderna skola delas lika mellan staten och kommunerna. Inom det yrke jag tillhör, där vi ha att räkna med en omfattande arbetslöshet sedan ett års tid tillbaka, närmast föranledd av materialbrist, ha vi gjort försök att få till stånd en sådan understödsverksamhet, som nu går för sig med bidrag av statsmedel, på olika platser i landet. Men i många fall har det strandat därpå, att kommunerna icke ansett sig kunna sätta igång denna verksamhet, som är första förutsättningen för att statsmedel skola kunna användas för ändamålet. Det är därför ur de arbetslösas synpunkt synnerligen viktigt, att man lättar kommunernas utgifter och för detta ändamål ytterligare överflyttar en del av dessas utgifter på staten, så att de arbetslösa icke bli lidande på grund av att kommunerna antingen icke vilja eller också sakna möjlighet att sätta igång en dylik understödsverksamhet.

Vidare har man från utskottsmajoritetens sida icke velat biträda Kungl. Maj:ts förslag att gå upp till ett understödsbelopp av $\frac{8}{10}$ av den avlöning, som är den normala inom yrket. Såsom skäl häremot har man anfört, att man därigenom skulle komma att betala ett understöd, som är högre än de löner, som kunna erhållas för arbete inom andra yrken. Jag har då gjort en liten sammanfattning, hur det ställer sig exempelvis inom måleriyrket, som jag närmast känner till. Det har därvid visat sig, att med en beräkning av $\frac{8}{10}$ av den i yrket normala lönen kommer man inom yrket i kontakt med bestämmelsen om $\frac{8}{10}$ först i det fall, att vederbörande dels är gift och dels har inte mindre än sju barn, vilket lyckligtvis är sällsynt inom detta yrke. Behåller man återigen en maximigräns av $\frac{2}{3}$ av inom yrket förekommande avlöning, så kommer man i kollision med detta maximibelopp redan vid ett barnantal av fyra. Beträffande sedan att man inom vissa arbetsområden har så låg avlöning, i förhållande till de mera kvalificerade yrkena att arbetslöshetsunderstödet på grund av en bestämmelse om en maximigräns av $\frac{8}{10}$ skulle inom de högst avlönade yrkena kunna bli större än arbetslöserna inom de lägst avlönade, så vill jag särskilt anföra, att under kristiden har en viss

benägenhet gjort sig gällande att så att säga nivellera lönerna inom de olika yrkesområdena, så att de lägst avlönade, åtminstone på en del områden, ha haft möjlighet att få sina löner höjda i större utsträckning än de högst avlönade. Man kan därför säga, att i praktiken kommer det icke att få den betydelse, som statsutskottsmajoriteten förmenar, om man går med på $\frac{8}{10}$ av avlöningen.

Frågan om understöd till de arbetslösa är för närvarande, och blir helt säkert med arbetslöshetens allt större och större omfattning, en mycket viktig fråga. Ty även om det går för sig att överföra en del arbetslösa till andra arbetsområden, så få vi dock alltid räkna med, att en hel del på grund av ålder eller andra förhållanden icke lämpa sig för, icke kunna överföras till dessa andra arbetsområden. Vi måste därför alltid räkna med ekonomiskt understöd, såsom här är föreslaget.

Beträffande nu grunderna för arbetslöshetsunderstöden, vilka enligt utskottets förslag skola bibehållas i huvudsak oförändrade, har jag tillåtit mig väcka en motion, som går ut på, att vid indragning av arbetslöshetsunderstöden de speciella understödsnämnderna, som ha att besluta härom, skola vara enhälliga, för att en sådan indragning skall ske. Statsutskottet har dock icke ansett sig kunna biträda denna min motion, därför att man å ena sidan anser, att det skulle föra med sig konsekvenser, och å andra sidan, säger man, är övertygad, »att vederbörande arbetslöshetskommittéer låta sig angeläget vara att anvisa de arbetslösa sådant arbete, som svarar mot deras arbetsförmåga». Detta har nog också i huvudsak skett. Inom den arbetslöshetsnämnd, som jag själv har äran tillhöra, ha vi dock haft en del tråkigheter, när det gällt att mot de understödssökandes egen vilja tvinga dem till arbete inom andra arbetsområden. Jag har därför ansett, att man borde på något sätt skydda även de arbetslösas rätt, ehuru jag medger, att det nog kan möta vissa svårigheter att formulera detta på ett sådant sätt, att det icke medför konsekvenser av den art, som man icke önskar.

Med stöd av vad jag sålunda anført, tillåter jag mig, herr talman, att hemställa om bifall till reservationen i punkt 1 a) och b) samt i punkt 2 om bifall till min motion.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen till en början propositioner beträffande punkten 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det förslag, som innefattades i punkten 1) av den vid utläandet fogade, av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Då votering emellertid begärdes av herr Olofsson, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller det förslag, som innefattas

Ang. arbetslöshetens bekämpande.

i punkten 1) av den vid statsutskottets förevarande utlåtande nr 137 fogade, av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten 1).

Omröstningen utföll med 71 ja mot 39 nej; och hade kammaren alltså bifallit det förslag, som innefattades i punkten 1) av den vid utlåtandet fogade, av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Vidare gav herr talmannen beträffande punkten 2) propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i punkten 2:o) av herr Kvarnzelius m. fl. ovanberörda reservation, samt 3:o) bifall till den av herr Hagman i Stockholm i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den under 2:o) upptagna propositionen.

§ 13.

Ang. krigstidstillägg åt arbetslösa tobaksarbetare.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 138, i anledning av väckt motion om krigstidstillägg till förut uppburen ersättning eller annat understöd åt arbetslösa tobaksarbetare.

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion nr 228, hade herr *Hagman* i Stockholm hemställt, att riksdagen ville besluta, att till de arbetare inom tobaksindustrien, som på grund av monopolets införande ej längre kunde erhålla sysselsättning inom sitt yrke, samt på grund av ålder eller andra orsaker ej heller kunde erhålla annat arbete, bevilja ett krigstidstillägg till förut bekommet ersättningsbelopp, och att detta måtte utgå efter enahanda grunder som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition nr 11, rörande f. d. befattningshavare i statens tjänst, eller, därest detta ej kunde godkännas, med beaktande av de svårigheter, vari nämnda yrkesarbetare kommit, efter andra grunder bevilja skäligt understöd.

Utskottet hemställde, att berörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Hagman i Stockholm: Herr talman, mina herrar! I den motion, som här föreligger, har jag hemställt, att riksdagen ville besluta att i en eller annan form tilldela en viss grupp tobaksarbetare, som på grund av monopolets införande erhållit ersättning för sin förlorade sysselsättning, ytterligare understöd. Orsaken till att jag framlagt denna motion är den, att jag på sin tid i egenskap av ledamot i den lokalkommission, som hade att

för Stockholms vidkommande fastställa och utanordna ersättningsbeloppen för dessa tobaksarbetare med anledning av tobaksmonopolets införande, kom att få en mycket god inblick i dessa industriarbetares levnadsförhållanden, och jag har sedermera varit i tillfälle att följa deras utveckling och se, vilka svarigheter en stor del av dem för närvarande befinna sig i. Att sadana svarigheter ha kommit att uppstå, beror på, att de ersättningsgrunder, som på sin tid fastställdes för dessa tobaksarbetare, icke voro så väl avvägda, att den mening, som riksdagen helt säkert på den tiden hade, nämligen att de för framtiden skulle vara skyddade för ekonomisk misär, har blivit förverkligad. Vidare var det vid den tidpunkten synnerligen svårt att bedöma, till huru många och i huru stor utsträckning dylik ersättning skulle behöva utgå. Jag vill erinra om, att i den kungl. propositionen angående detta ärende förklarade på sin tid föredragande departementschefen sig anse, att alla arbetarna skulle beredas arbete inom tobaksindustrien, även sedan monopolet blivit infört. De grunder, som tillämpades för ersättningsbestämmande voro dels den tid, vederbörande arbetare hade arbetat i yrket, och dels den medelarsinkomst, som de hade förtjänat. Det visade sig då, att en hel del av dessa industriarbetare blevo berättigade till en mycket liten ersättning, och de många av dem, som tobaksmonopolet icke har kunnat bereda sysselsättning åt, ha varit hänvisade till att leva på detta lilla kapitalbelopp, vars avkastning ingalunda räckt till för ändamålet. Härtill kommer, att på grund av den kristid, under vilken denna monopolisering genomförts, ha de sett sina erhållna kapitalbelopp väsentligt sjunka i värde. Den avkastning, de fått av beloppen, har räckt allt mindre och mindre till att fylla de uppgifter, som ursprungligen avsågos skola fyllas av dessa ersättningsbelopp.

*Ang. krigstids-
tillägg åt
arbetslösa
tobaks-
arbetare.
(Forts.)*

På sin tid ingick också dessa arbetares fackorganisation, d. v. s. tobaksarbetarförbundet, med en framställning, att för vissa grupper av dessa arbetare skulle ersättning utgå efter helt andra grunder än vad som sedermera blev fastställt. De yrkade nämligen, att alla arbetare, som voro över 50 år, skulle erhålla fast pension. Hade riksdagen bifallit denna framställning, så hade förvisso de 400 å 500 arbetare, som det här gäller, vid detta laget befunnit sig i ett fördelaktigare läge, än nu är fallet. Denna framställning om fast pension ledde endast till att vederbörande utskott föreslog, att dessa arbetare skulle erhålla möjlighet att få livränta och att de, som ville i stället för kapital ha livränta, skulle få ersättningssumman ökad med 10 %.

Nu är det så, att dessa tobaksarbetare i mycket stor utsträckning ha absorberats av andra arbetsområden. Men det är en hel del, som på grund av yrkets natur icke ha kunnat erhålla arbete i andra yrken. De äro med andra ord icke arbetsföra i andra yrken, utan när de icke kunna erhålla anställning inom tobaksindustrien, så äro de dömda till sysslolöshet. Detta beror ju därpå, att denna industris arbetare varit vana vid att sitta inne och

*Ang. krigstids-
tillägg åt
arbetslösa
tobaks-
arbetare.
(Forts.)*

att till kåren kommit en hel del personer, som endast lämpa sig för denna sittande sysselsättning. Allt detta har medfört, att dessa arbetare nu i stor utsträckning förbrukat sina erhållna ersättningsbelopp och för närvarande befinna sig i ett mycket svårt ekonomiskt nödläge.

Utskottet har vid behandlingen av min motion icke ansett sig kunna biträda någotdera av mina alternativa yrkanden om beredande av understöd i en eller annan form åt dessa tobaksarbetare. Vid sitt betänkande har utskottet fogat en av byrachefen i Socialstyrelsen Dr. Huss utarbetad promemoria, där det tydligt säges ifrån, att dessa tobaksarbetare just befinna sig i det läge, som jag här har skildrat, och att de i stor utsträckning icke äro användbara inom andra yrken. Behovet av understöd för denna grupp är alltså påtagligt, och utskottet har heller icke velat ifrågasätta, att de icke äro i behov av understöd i någon form, ehuru väl utskottet förmenar, att detta understöd till tobaksarbetarna borde utgå i form av det vanliga arbetslöshetsunderstöd, som övriga arbetslösa arbetare äro berättigade att erhålla. Det förhåller sig emellertid så, att då dessa arbetslösa tobaksarbetare icke äro arbetsföra i vanlig mening, så kommer helt säkert vid prövning av deras ansökningar om dylikt understöd svårigheter för bifall till desamma att yppa sig. Det är därför att hoppas, att det uttalande, som utskottet har gjort i sitt betänkande, nämligen att Kungl. Maj:t förvisso ej lärer underlåta att taga under omprövning på vilket sätt ett ordnande av denna fråga skall kunna komma till stånd, må vinna beaktande.

Jag tillåter mig, herr talman att hemställa om bifall till min motion, sådan den föreligger.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag skall ingalunda bestrida, att det kan finnas fall, där tobaksarbetare, som fått ersättning en gång för alla, till följd av kroppsliga defekter eller eljest äro olämpliga för andra yrken och därför icke kunna få någon sysselsättning. Statsutskottet har heller icke bestritt, att det kan befinnas nödvändigt, att staten träder hjälpsande till i större utsträckning än som skett genom de nämnda ersättningsbeloppen en gång för alla. Men det har enligt utskottets mening varit alldeles omöjligt att tillstyrka bifall till motionen. Frågan är både för stor och för svår och för grannläga, för att riksdagen eller utskottet skall kunna utan vidare ge sig in på den. Man kan naturligtvis icke lämna dyrtidstillägg eller krigstidshjälp på belopp, som betalats en gång för alla. Det är ju fullkomligt omöjligt. Utskottet har därför i sitt betänkande pekat på, att om det är så som motionären säger — vilket jag ingalunda bestrider, jag tror tvärtom, att det nog är på det sättet, och icke heller utskottet har bestritt det — så kommer naturligtvis Kungl. Maj:t att ha sin uppmärksamhet fäst på dessa förhållanden och för riksdagen framlägga de förslag, som kunna befinnas lämpliga. Dessutom har utskottet också pekat på, att dessa tobaksarbetare, i den mån de äro arbetsföra och icke kunna få arbete i andra

yrken, naturligtvis få arbetslöshetsunderstöd på samma sätt som andra arbetslösa. Statsutskottets utlåtande är sålunda genomdat av sympati för denna arbetargrupp och genomdat av sympati för motionen också, ehuru utskottet som sagt icke kunnat gå med på de gjorda yrkandet.

*Ang. krigstid-
tillägg åt
arbetslösa
tobaks-
arbetare.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, samt herr talman givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fullbordande av arbetet med utläggning av ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna m. m., biföll kammaren utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

§ 15.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 140, i anledning av väckt motion om anslag till uppförande av bostäder för personal vid statens vattenfallsverk.

*Ang. bostäder
för personal
vid statens
vattenfalls-
verk.*

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 185, hade herrar *Johansson* i Trollhättan och *Borg* hemställt, att riksdagen måtte besluta bevilja på tilläggsstat till riksstaten för år 1918 ett belopp av 2,000,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för uppförande av bostäder för personal anställd vid statens vattenfallsverk.

Utskottet hemställde, att berörda motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation av herrar *Asplund*, *Eriksson* i Grängesberg, *Anderson* i Råstock, *Ingvarson*, *O. Nilsson* i Örebro, *Hansson* i Stockholm och *Nilsson* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för uppförande eller anskaffande av bostäder åt den vid statens vattenfallsverk anställda personalen, i huvudsaklig överensstämmelse med vissa i vattenfallsstyrelsens vid utlåtandet fogade yttrande angivna grunder, anvisa

- a) å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 350,000 kronor; och
- b) å riksstaten för år 1919 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs.

Ang. bostäder
för personal
vid statens
vattenfalls-
verk.
(Forts.)

Därvid yttrade:

Herr Johansson i Trollhättan: Herr talman, mina herrar! Såsom motionär i denna fråga skall jag be att få taga herrarnas uppmärksamhet i anspråk ett par minuter.

Utskottet yttrar i sitt betänkande: »Vad vattenfallsverken angår vill utskottet erinra om, att riksdagen anvisat medel för uppförande av bostäder vid Västerås ångkraftstation. Det ytterligare krav å anslag för bostadsbyggande, som innebäres i den föreliggande motionen, har utskottet däremot icke funnit sig kunna tillmötesgå, framför allt med hänsyn till den rådande finansiella situationen, som måste mana till iakttagande av den största försiktighet vid beviljande av nya anslag». Det är ju en uppfattning, som gör sig gällande litet varstades, och som nog delas av oss alla, men som här i dag alldeles särskilt starkt har betonats från visst håll, nämligen från herr Bengtssons i Norup och herr Olofssons i Digernäs sida, att det i första hand är ett arbetsgivarintresse att tillgodose arbetarnas bostadsbehov, såväl då det gäller industrien som lantbruket. I detta fall är det staten som är arbetsgivare, och det är orsaken till, att jag framburit denna motion. Utskottet säger vidare: »Såsom ytterligare skäl mot beviljande av anslag för ifrågavarande ändamål må anföras, att tillräcklig utredning angående bostadsanskaffningens ordnande icke förebragts vare sig i motionen eller vattenfallsstyrelsens yttrande.» Nu står det icke närmare angivet, vad denna utredning, som anses erforderlig, skulle gälla. Det finns vid utskottets betänkande med början å sid. 7 fogad en utredning i saken av vattenfallsstyrelsen. Av denna utredning framgår tydligt och klart, hur en hel del ordinarie tjänstemän icke ha bostäder. Dessutom tillkommer en stor extra personal. Vid de stora anläggningarna har ju sysselsatts extra personal i mycket stor utsträckning. Den har gått upp ända till tusentals personer. Och även vid kanalverken finnes en hel del extra personal. När man företog den senaste utvidgningen av kraftverket vid Trollhättan utan att vidtaga några åtgärder för åstadkommande av bostäder, så ansåg jag det var av behovet påkallat att draga denna fråga inför riksdagen. Vilka svårigheter staten i detta fall vållat speciellt Trollhättans innevånare genom sina stora anläggningar, kunna herrarna nog knappast sätta sig in i. Men förhållandena ha lett till en trångboddhet utan like, vartill då också bidragit, att industrien svällt ut oerhört. En annan orsak härtill, som jag också vill fästa uppmärksamheten på, är den, att vid trafikkanalens utvidgning en hel del bostäder måste nedrivas på grund av att de voro till hinder för kanalen. Detta har naturligtvis blivit ett minus i bostadsantalet, vilket icke är medtaget i denna utredning, som kommit utskottet tillhanda. Att förhållandena äro svåra, därom vittna även en hel del skrivelser, som jag på de senaste dagarna fått från personer, vilka äro ordinarie men icke lyckats få bostäder. Denna personal, som arbetar i skift, den borde då framför allt ha tjänliga bostäder.

Men det har den icke till stor del. Ja, det har till och med hänt, att personer som i många år haft en bostad, fått vika, därför att det kommit en person med titeln ingenjör, ty även om denne icke är ordinarie, så får den ordinarie tjänstemannen vika i alla fall.

*Ang. bostäder
för personal
vid statens
vattenfalls-
verk.*

(Forts.)

De av herrar Bengtsson i Norup och Olofsson i Digernäs gjorda uttalandena om att tillgodoseendet av bostadsbehovet är i första hand ett arbetsgivarintresse, dem kan jag använda såsom motivering för att yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Kungl. vattenfallsstyrelsen har också i så måtto gått med på motionen, att styrelsen föreslagit 350,000 kronor för innevarande år jämte en miljon kronor för nästa år. Även reservanterna ha stannat för detta förslag, och jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Bengtsson: Vad angår den principiella frågan om bostäder för statens arbetare, så står jag på samma ståndpunkt som förra året, då jag både talade och röstade för motioner härom. Jag anser det alldeles riktigt, att staten uppför bostäder för sina anställda. Men därmed är icke sagt, att staten skall göra det i vilken utsträckning som helst och på grund av vilken utredning som helst. I den motion, som här föreligger, finns icke någon utredning, liksom icke heller i vattenfallsstyrelsens utlåtande, angående vad bostadsförhållandena på ifrågavarande platser kräva. För övrigt har ju riksdagen beviljat medel för uppförande av bostäder vid Västerås ångkraftstation. Man får väl ändå ha den förhoppningen, att det, när det gäller statens arbetare, bör vara angeläget för Kungl. Maj:t att på grundvalen av vederbörande styrelsers utredningar framlägga för riksdagen de krav och förslag, som kunna vara pakallade. Att nu bevilja en så stor summa, som det här är fråga om, på grund av en enskild motionärs anhållan, utan att någon utredning föreligger, det anser jag strida mot de principer och den försiktighet i fråga om beviljandet av anslag, som riksdagen åtminstone hittills brukat iakttaga. När anledning därtill förefinnes, så är det ju klart, att Kungl. Maj:t kommer att efter förslag från styrelsen framlägga förslag i ämnet.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka avslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman, mina herrar! Här föreligger, enligt mitt förmenande åtminstone, ett alldeles utomordentligt tillfälle att konstatera en liten skillnad mellan lära och leverne. Här har herr Bengtsson i Norup på förmiddagen icke kunnat uttrycka sig nog vackert och nog starkt till förmån för tanken, att det är ett arbetsgivarintresse att sörja för bostäder åt de anställda. Men när det sedan kommer ett tillfälle att i någon mån förverkliga detta önskemål, då söker han förebringa vissa skäl, som jag skulle vilja kalla svepskäl, för avslag även här. För min del ser jag saken så, att kammaren här har ett tillfälle att

Ang. bostäder
för personal
vid statens
vattenfalls-
verk.
(Forts.)

bidraga till att reparera det fel, som enligt min mening begicks, då i gemensam votering anslaget till bostäder i Örebro vägrades. Jag skulle också mycket misstaga mig, om herrarna icke tagit ett visst intryck av vad vattenfallsstyrelsen anför i sitt yttrande på sidan 10 i utskottets betänkande, där styrelsen säger: »Då emellertid just den sista tiden ytterligare åtstramat förhållandena på bostadsmarknaden, vill vattenfallsstyrelsen för sin del tillstyrka, att ytterligare anslag beviljas för uppförande av ett antal bostadshus vid statens vattenfallsverk för dels ordinarie personal, dels sådan extra personal, vars anställning är av mera permanent natur.» Vad talar ett sådant språk? Jo, det säger tydligt och klart, att det är absolut nödvändigt, att någonting här göres och det omedelbart.

Herr Bengtsson i Norup säger, att man icke kan gå med på ett sådant krav som detta, i vilken utsträckning som helst, då det framkommit från enskild motionär. Ja, jag undrar, om det är så förskräckligt farligt vad som här föreslås. Är det icke så, att vattenfallsstyrelsen, jag höll på att säga dagligdags får sina önskemål framlagda i propositioner, där det är fråga om sammanlagt hundratals miljoner kronor? Skulle det då betyda så förskräckligt mycket, om vi lämnade denna relativt lilla summa, då man väl icke gärna kan bestrida, att den för detta ändamål är högst nödvändig? Skulle det verkligen vara så farligt, att överlämna åt Kungl. Maj:t och vattenfallsstyrelsen att sedan ordna själva saken? Jag för min del kan icke inse, att det skulle vara den ringaste risk, och då behovet är stort, och då jag även tycker, att herr Bengtsson i Norup borde försöka att här få en litet bättre samklang mellan lära och leverne, så tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Herr Bengtsson: Jag förstår icke, med vad rätt herr Anderson i Råstock förmenar, att jag här skulle ha visat någon bristande överensstämmelse mellan lära och leverne, därför att jag icke anser mig kunna taga på mitt ansvar att med min röst bidra till ett beslut av den art, som här är föreslaget, ehuru jag å andra sidan instämmer uti, att staten bör bygga bostäder i den utsträckning den kan för sina tjänstemän. Herr Anderson frågade, om det skulle vara så förskräckligt farligt att bifalla detta förslag. Nej, för all del. Men när vi ha en styrelse, som skall vaka över detta, och när vi ha Kungl. Maj:t, som kan framlägga förslag, så bör man väl ändå kunna fordra en utredning i ärendet, och efter den utredningen får kammaren sedan fatta ståndpunkt i stället för enbart på grund av en enskild motion.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Anderson i Råstock: Ja, jag skall icke bli mångordig. Jag vill bara säga, att utöver de siffror som av vattenfallsstyrelsen och motionären ha lämnats angående antalet befattningshavare så finns det också en hel del extra personal. Så att åtminstone

på den punkten, eller angående behovet, är det absolut klart, att någonting behöver göras och göras snart.

*Ang. bostäder
för personal
vid statens
vattenfalls-
verk.
(Forts.)*

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 140, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 50 ja, men 58 nej, vid vilken utgång kammaren således med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet avgivna reservationen.

§ 16.

Härpå upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 55, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd m. m. å allmänna indragningsstaten.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Kristensson, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig beträffande föredragningen av detta ärende, liksom också av de två följande, hemställa, att utlåtandena måtte föredragas punktvis, samt att endast kantrubrikerna uppläses utom i de punkter, där det föreligger reservation eller där någon ledamot av kammaren begär, att utskottes hemställan uppläses.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. fyllnads-
pension åt
löjtnanten fri-
herre H. G.
Pfeiffs efter-
levande.

Punkten 3, angående fyllnadspension åt löjtnanten friherre H. G. Pfeiffs änka och minderåriga barn.

I en till riksdagen den 22 mars 1918 avlåten proposition, nr 207, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att löjtnanten vid Västgöra regemente friherre H. G. Pfeiffs änka friherrinnan Emmy Pfeiff, född Nymansson, och makarnas två minderåriga barn Per Georg och Arvid Georg finge, utöver dem författningsenligt tillkommande pension och pupilltillägg från arméns nya änke- och pupillkassa, från och med den 1 oktober 1917 komma i åtnjutande av pensioner å allmänna indragningsstaten, änkan så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd med 1,100 kronor årligen samt vardera av barnen intill uppnådd ålder av 21 år med 225 kronor årligen.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft två likalydnade motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 158, av herr *Jöns Pålsson* och den andra inom andra kammaren, nr 383, av herr *Lübeck m. fl.*, avseende ej allenast nu förevarande proposition utan även Kungl. Maj:ts propositioner nr 208 och 209, uti vilka motioner hemställts, att riksdagen ville på sådant sätt bifalla Kungl. Maj:ts nådiga propositioner nr 207, 208 och 209, att livräntor eller pensioner till de i propositionerna omnämnda löjtnanterna Pfeiffs, von Blixen-Fineckes och Torslows efterlevande måtte utgå enligt följande av flygkommissionen föreslagna bestämmelser om livräntor till efterlevande:

»Skulle olycksfall, varom här är fråga, hava medfört döden, utgår, om den avlidne hade officers tjänsteställning, en årlig livränta av 2,000 kronor, eljest 1,000 kronor, till hans änka, så länge hon lever ogift, samt 300 kronor till varje den avlidnes minderåriga barn, intill dess barnet fyllt 18 år.

Om den avlidne var änkeman eller ogift, utgår nyssnämnda belopp, 2,000 respektive 1,000 kronor om året, till hans efterlevande föräldrar eller, därest endera av dem avlidit, till den efterlevande.»

Utskottets hemställan i förevarande punkt innefattade, att riksdagen, med avslag å ovanberörda motioner, så vitt de avsåge fyllnadspension åt löjtnanten friherre Pfeiffs änka och minderåriga barn och i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Nilsson* i Kristinehamn, *Berg* i Munkfors, *Bogren*, *C. G. Lindley*, *Borggren* och *Lovén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att tilläggs-pension till genom olyckshändelse omkomne löjtnanten Pfeiffs efterlämnade barn måtte utgå till och med det år, varunder vardera av dessa fyllde 18 år.

Punkten föredrogs, varefter

Herr Bogren yttrade: Herr talman! Genom en olyckshändelse under flygövning omkommo på Malmslätt den 26 september 1917 löjtnanterna H. G. Pfeiff och H. G. von Blixen-Finecke. Löjtnant Pfeiff efterlämnade, såsom man ser av detta betänkande, änka och två minderåriga barn. Änkan och barnen erhålla ur arméns änke- och pupillkassa, änkan 400 kronor i årligt understöd och barnen 75 kronor vardera årligen till och med det år, då de fylla 21 år. Med stöd av 1909 års lag rörande olycksfall under militärtjänst kan änkan liksom barnen erhålla någon ytterligare ersättning. Men även dessa ersättningsbelopp äro så blygsamma, att regeringen har funnit sig föranlaten att framlägga proposition om beviljande av fyllnadspension till de efterlevande, och regeringen har därvid följt de sakkunnigas av år 1916 anvisning, att understöd för änka efter genom olycksfall omkommen militär bör utgå med 1,500 kronor årligen, så länge hon blir ogift, och för barnen 300 kronor vardera, tills de fylla 21 år. Med anledning härav har Kungl. Maj:t föreslagit en tilläggs pension för änkan av 1,100 kronor och för barnen av 225 kronor vardera. Detta har också utskottet tillstyrkt. Och utskottet har därvid även tillstyrkt, att denna tilläggs pension för barnen skall utgå, till dess de fylla 21 år. Mot denna sistnämnda bestämmelse har jag vågat anföra avvikande mening. Jag yrkar, att denna fyllnadspension till barnen endast skall utgå till dess de fylla 18 år. Jag tror, att detta yrkande har rätt goda skäl för sig. Den av mig förut omnämnda lagen rörande olycksfall under militärtjänst bestämmer att livränta till barn efter omkommen militär skall utgå, tills barnen fylla 15 år. Men flera gånger har nu tillämpats, att riksdagen utdelat sådant understöd eller fyllnadspension, tills barnen fylla 18 år. Denna åldersgräns har också föreslagits av den av Kungl. Maj:t tillsatta flygkommissionen, vilken bland annat föreslagit, att understöd till efterlevande barn skall utgå, tills de fylla 18 år.

Att pensionen ur arméns änke- och pupillkassa nu utgår till barnen, till dess de fylla 21 år, lär väl icke kunna utgöra något skäl för riksdagen att bevilja fyllnadspension ända till denna höga ålder. Det skulle förresten medföra ganska besvärande konsekvenser. Kammaren har att om en stund i punkt 22 av föreliggande betänkande fatta beslut om fyllnadspension till efterlevande barn. I denna punkt föreslås pensionen att utgå, tills barnen fylla 18 år. Jag tror icke det skulle vara rättvist att i punkterna 3 och 4 bestämma, att fyllnadspensionen skall utgå, tills barnen fylla 21 år, och i punkt 22 tills de fylla 18 år.

Jag har mig väl bekant, att riksdagen tillförne någon gång — jag ber att få understryka *någon gång* — har beviljat sådan här fyllnadspension till så hög ålder som 21 år. Men jag är övertygad om att riksdagen numera har goda skäl för den praxis, som de senaste åren följts, nämligen att bestämma dessa fyllnadspensioner och dessa understöd att utgå, tills barnen fylla 18 år. Det är väl dock en ålder, vid vilken de efterlevande kunna försörja sig själva.

Ang. fyllnadspension till löjtnanten friherre H. G. Pfeiff's efterlevande.

(Forts.)

Ang. fyllnads-
pension åt
löjtnanten fri-
herre H. G.
Pfeiff's efter-
levande.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre för att andraga flera skäl för min uppfattning i frågan, utan jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets föreliggande förslag med den ändring, att »21 år» ändras till »18 år», vilket är innebörden av min reservation.

(Forts.)

Häruti instämde herr *Berg* i Munkfors.

Vidare anförde:

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Jag beklagar livligt, att bankoutskottet icke har ansett sig kunna tillstyrka bifall till den motion, som av herr Lübeck och mig jämte ytterligare två av kammarens ledamöter väckts angående högre pension till dessa änkor och barn, som kommit i en prekär ställning, till följd av att deras män och fäder gått under vid utövandet av sin uppgift inom flygvapnet. Emellertid är ju anledningen till att bankoutskottet icke kunnat tillstyrka vår motion huvudsakligast den, att flygkommissionens yttrande, som går i samma riktning som vår motion, ännu icke kunnat prövas av vederbörande myndigheter och av riksdagen samt att man därför får se tiden an, huruvida riksdagen i fortsättningen skall lämna andra pensionsbelopp till efterlevande änkor och barn till officerare, som omkommit genom olyckshändelse under flygning. Jag uttalar därför den förhoppningen, att i händelse riksdagen, sedan den prövat flygkommissionens förslag, skulle komma att besluta, att en högre pension skall utgå till änkor och till minderåriga barn, än nu av utskottet föreslås, ett sådant beslut även må verka retroaktivt och att dessa eventuellt högre pensioner således även må tilldelas dessa änkor och barn, varom nu är fråga.

Jag beklagar likväl, att det finnes medlemmar inom utskottet, som icke ens vilja bifalla Kungl. Maj:ts och bankoutskottets hemställan, och att således dessa faderlösa barn efter dessa två officerare, som gått under, icke ens skulle få den föreslagna pensionen upp till 21 års ålder. Det är väl dock icke så, som herr Bogren förutsatte, att när barnen blivit 18 år, de uppnått en sådan ålder, att de kunna försörja sig själva. Skola de slå in på andra banor än de praktiska yrkena, det må vara handels, hantverkets eller jordbrukets, så få de väl fortsätta sina studier, och då får man väl giva dem understöd, till dess man kan beräkna, att de ha avslutat dessa studier.

Jag ber, som frågan nu ligger, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Man kan ju ömma för dessa barn, som på detta sätt förlorat sin fader, men när nu reservanterna här yrkat bifall till sin reservation eller till ut-

skottets hemställan endast med den ändring, att understödet skulle utgå till dess de fyllt 18 år i stället för, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslår, 21 år, så får jag för min del säga, att jag instämmer helt och hållet med reservanterna i denna del. Det är ju icke fråga om här att nedsätta åldern från 21 till 18 år beträffande det belopp, som de ha att erhålla från arméns änke- och pupillkassa, där de ha ett visst understöd att få. Det är ju en sak, som icke riksdagen kan bestämma över, utan det är Kungl. Maj:t och styrelsen för kassan, som ha att skriva reglemente för denna pensionskassa. Men detta belopp, som nu är begärt och av utskottet tillstyrkt, utgår icke efter detta reglemente, utan det utgår efter sådana regler, som riksdagen skriver och själv bestämmer. Det är således skilda saker.

Jag tror, att der har en mycket stor betydelse, om riksdagen skulle bifalla utskottets hemställan i denna del och således godkänna principen, att statsverket skall lämna understöd till ungdomar ända tills de fyllt 21 år. Det går väl bra långt, och jag riktigt förundrar mig över att utskottet kunnat tillstyrka detta i denna punkt. Man behöver ju icke bläddra så långt i detta betänkande, förrän man finner, att i icke mindre än tre punkter, nämligen punkterna 21, 22 och 26, har samma utskott tillstyrkt 18 års ålder för barn, till vilka pensioner tillstyrkts. Då kan man säga, som den föregående talaren sade, att dessa barns föräldrar tillhöra icke den samhällsklass som de andra barnens. Men jag hoppas, att man icke i detta fall skall göra skillnad på åldern för understöden, om barnens föräldrar tillhöra den ena eller den andra samhällsklassen. Skall man på detta sätt göra skillnad, då undrar jag, huruvida det icke alldeles strider mot den princip, som åtminstone denna kammare under de senare årtiondena velat hålla uppe. Och jag tror också, att om man skulle godkänna 21 års ålder, så skulle det strida mot vad riksdagen vid föregående tillfällen har godkänt. Jag vill bara erinra om att då en högre militär förlorade livet i Stockholm 1910, så blev det ju framställning därom, att hans barn skulle få ett understöd av statsverket, och det beviljade riksdagen; men det är att märka, att då bestämde också riksdagen, att barnens ålder icke fick överstiga 18 år. Således ser man där, att även då det rörde en person, som tillhörde en högre samhällsklass och t. o. m. var militär, så ville riksdagen i det fallet icke gå längre än till 18 år. Och även i fjol förekom det många fall, där det ifrågasattes en ålder av 21 år, men där riksdagen nedsatte det till 18 år.

Jag hoppas därför, att kammaren i detta fall ser sig för, innan den lämnar sitt godkännande till att anslå statsmedel för att försörja friska unga män ända upp till 21 års ålder. Det är väl en orimlighet, vågar jag säga, att i det ena fallet bevilja understöd till 21 års ålder och sedan i det andra fallet endast till 18 års ålder. Och det finns t. o. m. fall här, där man icke gått längre än till 15 års ålder. Jag skulle vilja uttala den bestämda förvissningen, att andra kammaren icke här godkänner utskottets

*Ang. fyllnads-
pension åt
löjtnanten fri-
herre H. G.
L'jeffs efter-
levande.*

(Forts.)

Ang. fyllnads- hemställen utan följer reservanternas yrkande, till vilket också
pension åt jag ber att få yrka bifall.
löjtnanten fri-
herre H. G.
Pfeiffs efter-
levande.

I detta anförande instämde herr *Runefors*.

(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till samma hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten avgivna reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Ang. fyllnads-
pension åt löjtnanten fri-
herre H. G.
von Blixen-
Fineckes
efterlevande.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 4*, angående fyllnads-
pension åt löjtnanten friherre H. G. von Blixen-Fineckes änka
och minderåriga barn, anförde

Herr Bogren: Herr talman! Här föreligger ett alldeles analogt fall. Vid samma tillfälle som löjtnant Pfeiff onkom även löjtnant Blixen-Finecke. Också han efterlämnar änka och minderårigt barn. Utskottet har här liksom i föregående punkt tillstyrkt, att understöd till detta barn skall utgå, tills det fyllt 21 år. Jag ber, herr talman, att här få göra samma yrkande som i föregående punkt, nämligen att »21 år» ändras till »18 år».

Vidare yttrades ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 5—19.

Utskottets förslag i dessa punkter biföllos.

Ang. förhöjd
pension åt
f. järnvägs-
arbetaren
N. A. Olsson.

Punkten 20, angående förhöjd pension åt förre järnvägsarbetaren N. A. Olsson.

I en inom andra kammaren av herr *Edbom* väckt motion, nr 19, hade hemställts, det riksdagen måtte höja den av 1894 års riksdag beviljade pensionen till järnvägsarbetaren Nils August Olsson i Ljusdal från 160 kronor till 400 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Edbom*: Herr talman! Enär jag icke haft tillfälle att deltaga i utskottsarbetet på denna punkt, så vill jag passa på tillfället att säga ett par ord.

Det är ju så, att 1894 års riksdag beviljade en hel del arbetare vid statens järnvägsbyggnader en pension av 160 kronor.

Bland dessa befann sig också denne Olsson, vars pension jag väckt motion om skulle höjas. Varför jag gjort detta är, att mannen i fråga nu har uppnått en ålder av 71 år, är oförmögen till arbete och har inga andra inkomster än denna lilla pension. Vad som ytterligare föranlett mig att framlägga motionen är, att 1917 års riksdag beviljat en annan arbetare, som samtidigt med denne Olsson fick sin pension, nämligen Alsterlén ett tillägg så att pensionen numera utgår med 400 kronor. Nu har järnvägsstyrelsen i sitt yttrande över min motion påvisat, att dessa båda fall icke skulle vara fullt analoga, i det att Alsterlén hade arbetat vid järnvägen i ytterligare 5 år, sedan han fick sin pension beviljad. Jag vill dock säga, att när pensionerna beviljades till dessa personer, så hade Olsson något längre tjänstetid, och jag vill också framhålla, att det kan vara omständigheter, som Olsson icke själv råar för, som gjorde, att han icke längre kunde fortsätta med sitt arbete vid järnvägsbyggnaderna.

*Ang. förhöjd
pension åt
f. järnvägs-
arbetaren
N. A. Olsson.
(Ports.)*

Utskottet har också framhållit som skäl för sitt avslagsyrkande, att denne Olsson nu skulle få krigstidstillägg. Det är ju alldeles sant. Men vi veta icke, om detta krigstidstillägg kommer att utgå mer än innevarande år. Vad man däremot säkert vet är, att även om tiderna komma tillbaka till det normala, så finns det ingen möjlighet för honom att reda sig på denna pension av 160 kronor.

På grund av en riksdagsskrivelse i fjol ligger nu på riksdagens bord en proposition, som söker för framtiden ordna pensionsförhållandena för järnvägsarbetare. Kungl. Maj:t föreslår där, att om en järnvägsarbetare uppnått 55 års ålder och har en tjänstetid av 25 år, så skall han erhålla en pension av 450 kronor. Nu hade visserligen icke denne man uppnått 55 års ålder, när han pensionerades, men han hade i stället 29 tjänst-år eller fyra år mer än Kungl. Maj:t fordrat för en pension av 450 kronor.

För ett par dagar sedan behandlade vi här ett annat utlåtande från bankoutskottet, där det tillstyrktes en tilläggs pension av 500 kronor till en gammal major, som dock hade två statspensioner förut på tillsammans 3,390 kronor. Konsekvensen av detta skulle väl också ha varit, att utskottet tillstyrkt denna tilläggs pension, då här föreligger mycket ömmande omständigheter.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till min motion med det tillägget, att höjningen skall utgå från och med den 1 januari 1919.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till det enhälliga utskottsutlåtandet i denna punkt.

Saken är ju den, att Olsson fick redan vid 50 års ålder pension tillmätt efter dåtida förhållanden. Det är 24 år sedan, och han har sedan dess icke varit anställd i järnvägens eller statens tjänst. Han får nu på grund av riksdagens beslut utöver den pension, som för 24 år sedan tilldelades honom, 253 kronor i krigstidstillägg. Han får alltså sammanlagt mera i pension, än motionären yrkat

Ang. förhöjd
pension åt
f. järnvägs-
arbetaren
N. A. Olsson.
(Forts.)

att han skulle få eller 400 kronor. Nu säger visserligen motionären här, att detta krigstidstillägg till hans pension är bara beslutat för i år, och om det ett kommande år skulle indragas, kan han icke leva på sin ursprungliga pension. Till det vill jag svara honom, att vid sådant förhållande får han komma igen med sin motion, om krigstidstillägget upphör att utgå. Jag tror nog icke det kommer att utgå, ty penningvärdet torde väl komma att återgå till det normala.

Vid denna sena timme skall jag icke längre upptaga kammarens tid, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det är klart, att ett bifall till motionen här skulle medföra ganska betänkliga konsekvenser. I varje fall förefaller det mig, att man bör ha litet begrepp om, huru pass många kårer och stater det gäller, om man skall gå retroaktivt tillväga vid pensioners beviljande.

Efter det överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Edbom under överläggningen framställda yrkandet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 21 och 22.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Ang. understöd åt änkefru Hedda Sundbärg.

Punkten 23, angående årligt understöd åt änkefru Hedda Sundbärg.

I en inom första kammaren av herr *Holmquist m. fl.* väckt motion, nr 48, hade hemställts, att riksdagen måtte till avlidne professor Gustav Sundbärgs moder fru Hedda Sundbärg bevilja ett årligt understöd av 2,000 kronor, att utgå från och med innevarande år.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att avlidne professorn Gustav Sundbärgs moder änkan Hedda Sundbärg finge från och med den 1 januari 1918 under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av ettusen kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Borg, Bäcklund* och *Lovén*.

Punkten föredrogs; och anfördes därvid:

Herr Bäcklund: Herr talman! Som herrarna finna har jag och ett par andra kammarledamöter reserverat oss i denna punkt. Det egendomliga är, att detta utlåtande och denna hemställan om 1,000 kronors pension har tillkommit på grund av en enskild mo-

tion. I denna har begärts 2,000 kronors pension till professor Gustav Sundbärgs moder. Vid behandlingen av denna motion har man icke alls ingått på själva sakfrågan. Det brukar ju annars vara vanligt, när man behandlar ett sådant här spörsmål, att det finnes någonting som angiver, huruvida något behov föreligger. Visserligen säga motionärerna det, men det brukar man dock icke vara nöjd med under andra förhållanden, utan det fordras intyg av alla möjliga slag, när det gäller mindre belopp och när det gäller fattigt folk för övrigt, som skola ha pensioner.

Ehuruval ifrågavarande professor Sundbärg har gjort landet stora tjänster, kan jag icke därför anse det principiellt vara riktigt att bevilja hans moder en pension. Och t. o. m. statskontoret säger ju i sitt yttrande, att »något föregående liknande fall torde icke hava förekommit; men däremot har vid några tillfällen under likartade omständigheter pension beviljats änka såsom ett uttryck av erkänsla för mannens gagnande verksamhet». Det brukar vara vanligt, att änkor och barn få pensioner, men att staten beviljar pension till en efterlämnad moder förekommer ju icke, och jag anser för min del, att det bör icke förekomma i detta fall mer än i andra fall.

Jag ber därför att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Kristensson: Statskontoret, till vilket denna motion remitterats, har i sitt yttrande anfört, att »denna fråga undan- drager sig helt och hållet bedömande efter vanliga grunder för beviljande av pension». Utskottet har för sin del instämt i detta yttrande. Här är icke fråga om en pension alltså efter vanliga pensionsregler, utan saken måste ses ur helt andra synpunkter. Säkerligen hade icke heller utskottet tillstyrkt denna motion vare sig helt eller delvis, om det icke gällt en man, som i likhet med professor Sundbärg gjort en så stor kulturinsats här i Sverige. Och jag hyllar för min del den uppfattningen, att när det gäller personer, som stå på den nivå som professor Sundbärg gjort och som oegennyttigt ägnat sig åt allmänna uppgifter i stället för att, om han så velat, använda sin begåvning till att förvärva sig privat förmögenhet, som sedermera kunnat tillfalla hans arvingar, så att de på ålderdomen kunnat ha en god försörjning, så kan staten som en nationalbelöning eller som en hyllning åt den dödes minne mycket väl i ett fall som detta bevilja hans äldriga moder ett understöd, så att hon kan få leva något så när sorgfritt på sin ålderdom.

Här har nu av den ärade reservanten på Västgötabanken yttrats, att saken icke skulle vara tillräckligt utredd. Jag vill dock peka på, att vi ha statskontorets utlåtande över att hans moder befinner sig i knappa omständigheter.

Då som jag förut nämnde, denna fråga icke kan eller bör ses ur vanliga pensionsreglersynpunkter, och då var och en i kammaren torde ha tillräcklig kännedom om vad professor Sundbärg uträttat

*Ang. under-
stöd åt änke-
fru Hedda
Sundbärg.
(Forts.)*

Ang. under-
stöd åt änke-
fru Hedda
Sundbärg.
(Forts.)

och det huvudsakligen är med hänsyn till sonens gagnande verksamhet, som denna pension skulle beviljas, och med hänsyn till de ekonomiska omständigheter hans moder befinner sig i, så kan jag icke finna annat än att kammaren har alldeles tillräckligt material för att fatta sitt omdöme.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, och jag skulle för min del beklaga, om icke kammaren ville behjerta denna hemställan.

Herr *Sävström* instämde häruti.

Herr *Branting*: Jag är förekommen av den senaste talaren. Jag hörde icke, att han begärde ordet. Det synes mig ligga så klart, som något kan göra, att vi här stå inför ett undantagsfall, där det icke kan vara fråga om att skapa prejudikat, som kunna bliva på minsta sätt betungande eller betänkliga för staten. Tyvärr är antalet personer, som vårt lands historia visar hava kunnat bringa till stånd en livsgärning jämförlig med den, som *Gustav Sundbärg* åstadkom, ingalunda stort, och det måste efter min mening ses uteslutande som en heder för det allmänna, om det allmänna begagnar möjligheten att hedra en sådan persons minne genom att vid förefallande omständigheter inskrida till hjälp åt behövande efterlevande. Nu är modern till professor *Sundbärg*, efter vad handlingarna visa, 88 år gammal, och det är då all anledning att antaga, att hennes återstående dagar icke bliva så synnerligen många. Men när hon nu lever i de ytterligt torftiga förhållanden, om vilka här är omvittnat, och denna sak har förts fram inför svenska riksdagen, tror jag, att det skulle verka ytterst beklämmande på alla, som anse, att demokratien bör visa verklig förståelse för insatser från de bästa tjänarna åt det allmänna, om här en sådan framställning skulle mötas med ett bleklagt nej. Jag skulle helst hava önskat, att framställningen kunnat i sin helhet bifallas, såsom den är framlagd i motionen — man hade knappast riskerat, att dessa 2,000 kronor hade behövt utgå så synnerligen länge — men då utskottet har samlats om detta belopp av 1,000 kronor, skall jag icke göra något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, och jag vill uttrycka den förhoppningen, att andra kammaren måtte i detta fall se bort från de vanliga synpunkterna ifråga om pensioner, vilka här icke alls hava något att betyda, och i stället samla sig om utskottets hemställan.

Med herr *Branting* förenade sig herrar *Tengdahl*, *Kjellberg*, *Söderhielm*, *Engberg*, *Moberger*, *Olsson* i *Ramsta*, *Palmstierna* och *Löfgren*.

Herr *Månsson* i *Hagström*: Herr talman! Jag brukar icke yttra mig i frågor, som behandlats av ett utskott, som jag själv icke tillhör, men jag anser det vara min skyldighet att här framhålla, att när nu här föreligger ett dess värre sällsynt tillfälle

att hylla en man, som under sitt liv arbetat i det allmännas tjänst, som här sagts, mycket oegennyftigt och därtill icke varit precis en av de vanliga utan en, som i mångt och mycket höjde sig över mängden, är efter min mening Sveriges folk skyldigt att kosta på hans minne något mer än blott enkelt tidningsberöm.

Ang. understöd åt änkefru Hedda Sundbärg.
(Forts.)

Jag beklagar liksom herr Branting, att man, när hans mor är vid denna höga ålder, dock funnit sig bära knappa in på de föreslagna 2,000 kronorna, men jag skall emellertid icke göra något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Thore* och *Runefors*.

Herr vice talmannen Hamilton: Även jag ber att få instämma i de uttalanden, som gjorts till förmån för bifall till utskottets förslag. Det är sällan, som man har tillfälle att ära minnet av en så framstående person som professor Sundbärg.

Jag ber alltså även jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå, biföll kammaren berörda hemställan.

Punkterna 24—33.

Utskottets framställningar i dessa punkter blevo av kammaren bifallna.

§ 17.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, avsedda att utgå å postverkets pensionsstat;

nr 57, i anledning av väckta motioner om tilläggs-pensioner, avsedda att utgå av trafikmedel;

nr 58, angående ålderstillägg åt vaktmästaren vid riksbankens huvudkontor J. V. Wallenborg;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehavares rätt till pension; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 4 juli 1910 angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Herr *Johansson* i Trollhättan avlämnade en utav honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr

384, angående tillfällig löne reglering för tjänstemän vid statens vattenfallsverk m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 461, blev på begäran omedelbart hänvisad till statsutskottet.

Vidare avgavs en motion av herrar *Rune* och *Sundberg*, nr 462, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 389, angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning.

Sistnämnda motion bordlades.

§ 19.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 214, angående anvisande av anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende; och

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anvisande av medel till beredande av tvångsuppfostran åt minderåriga kvinnliga förbrytare;

från bevillningsutskottet:

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor;

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående visst undantag från tillämpningen av stadgandena i 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker; och

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad bestämmelse angående tiden för ikraftträdandet av vissa delar av förordningen den 14 juni 1917 om ändrad lydelse av 3, 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

från lagutskottet:

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes den 23 oktober 1914; och

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med vissa begagnade föremål m. m.;

från jordbruksutskottet:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående minimipris å brödsäd m. m. ävensom i ämnet väckta motioner;

från sammansatta lag- och jordbruksutskottet:

nr 223, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län, dels ock i anledning därav väckt motion; och

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under nionde huvudtiteln för undersökning av vissa mineralfyndigheter; samt

från första särskilda utskottet:

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emeritlöner; och

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt biskopen i Luleå stift O. Bergqvist.

§ 20.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet

nr 78, angående befrielse från eller restitution av tullavgift för åtskilliga materialier och skeppsförnödenheter för pansarbåten Sverige;

nr 79, angående lag om ändrad lydelse av 30 § i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 m. m.;

nr 80, rörande förordning om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 5 juni 1909 angående konungariket Sveriges stads- hypotekskassa;

nr 81, rörande lag om ändrad lydelse av 13 § i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension;

nr 82, rörande förslag till lag om upphävande av förordningen den 4 maj 1855 angående vissa föreskrifter till kyrkotuktens upp- rättthållande;

nr 83, angående lag om ändring i vissa delar av 20 kap. straff- lagen m. m.;

nr 84, rörande förslag till förordning angående idkande av pant- lånerörelse;

nr 85, rörande förordning om ändrad lydelse av 1 § i förord- ningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker;

nr 86, rörande förordning om ändrad lydelse av 20 § 1 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av bränn- vin m. m.;

nr 87, rörande förordning om ändrad lydelse av 45 § i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker; och nr 88, angående tullfri införsel av en telefonkabel.

§ 21.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen om tilläggsstat för år 1918 gjorda framställning om täckande av vissa förskott under hov- och slottsstaterna;

nr 144, dels angående tredje huvudtiteln anslag till gottgörelse av kostnader för sjöfolk m. m., dels ock i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om täckande av vissa förskott under samma huvudtitel;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förste kanslisekreteraren i sjöförsvarsdepartementet, kanslirådet i Kungl. Maj:ts kansli G. A. Stuart att för åtnjutande av ålders-tillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln för täckande av under år 1917 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sätet för användandet av ett utav 1917 års riksdag beviljat extra anslag till anskaffning av undervattensbåtmaterial;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sätet för bestridande av kostnaderna för reservofficerares tjänstgöring vid kustartilleriet i vissa fall m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänsteårsberäkning för torpedingenjören S. D. Ljungberg;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vissa befattningshavare i ekklesiastikdepartementet att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i gällande provinsialläkartaxa jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 152, i anledning av riksdagens år 1917 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1916;

bevillningsutskottets memorial, nr 44, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion angående ändring i 34 och 48 §§ av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av herrar Sternes och Waldéns motion nr 170 om skri-

velse till Kungl. Maj:t angående införande av statsmonopol å tillverkning och import av socker.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Herr *Thore* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 463, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 382, angående tillfällig lönerereglering för tjänstemän vid postverket m. m.

Ifrågavarande motion blev på begäran bordlagd.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Johanson</i> i Gäre	under 2 dagar fr. o. m. den 19 maj,
» <i>Ingvarson</i>	» 4 » » » 19 »
» <i>Olsson</i> i Ramsta	» 3 » » » 19 »
» <i>Karlsson</i> i Fjäl	» 8 » » » 21 »
» <i>Svensson</i> i Kompersmåla	» 5 » » » 22 »
» <i>Jansson</i> i Edsbäcken	» 2 » » » 22 »
» <i>Larsson</i> i Bondarve	» 4 » » » 21 »
» <i>Hildebrand</i>	» den 21 maj och
» <i>vice talmannen</i> likaledes	» » 21 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,22 e. m.

In fidem
Per Cronvall.